

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:

Завідувачка кафедри,
к.е.н., доц.
_____ Ольга ГУБАРИК
« _____ » _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Удосконалення обліку і контролю виробничих запасів
підприємства

Освітньо-професійна програма
«Облік і оподаткування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Рівень вищої освіти: Магістр

Здобувачка

д. наук з держ.упр., професор

Іван САЛАМАШЕНКО

Ігор ПРИХОДЬКО

Дніпро 2025

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

Освітньо-професійна програма: «Облік і оподаткування»

Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Рівень вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о.зав. кафедри _____

« _____ » _____ 2025р.

ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної роботи

Саламашенко Івана Вячеславовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи: Удосконалення обліку і контролю виробничих запасів підприємства

Науковий керівник: Приходько Ігор Павлович, д. наук з держ.упр., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «07» жовтня 2025 року № 2995

2. Термін подання здобувачем роботи: 12 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: Закон України про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні, Національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, статистичні дані, Податковий кодекс України, облікові дані та звітність ТОВ «Сільськогосподарське підприємство ЛІДЕР-АГРО» м. Апостолове, а також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) вступ, теоретичні, нормативні та методичні аспекти обліку та контролю виробничих запасів підприємства, облік, контроль та аналітична оцінка ефективності використання виробничих запасів на підприємстві, удосконалення практичних аспектів обліку і контролю виробничих запасів на підприємства, висновки та пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) визначення запасів за П(С)БО 9 «Запаси», підходи науковців до використання термінів для визначення поняття запаси, оцінка виробничих запасів, рівні нормативно-правового регулювання обліку виробничих запасів, основні відмінності в оцінці запасів за П(С)БО 9 та МСБО 2, основні типові форми первинних документів з обліку руху виробничих запасів в аграрних підприємствах, система нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку запасів, взаємодія бухгалтерської служби з структурними підрозділами підприємства (перелік основних документів, що надходять до бухгалтерії), первинні документи, що застосовуються для оформлення надходження та оприбуткування виробничих запасів, первинні документи з обліку внутрішнього руху та зберігання виробничих запасів на складах, первинні документи для оформлення списання (відпуску) виробничих запасів), методична модель обліку виробничих запасів підприємств ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»», порівняльна характеристика дозволених методів оцінки вибуття виробничих запасів за різними системами обліку, призначення та побудова рахунку 20 «Виробничі запаси», оцінка запасів при надходженні та формування їх собівартості, Динаміка показників ефективності використання матеріальних ресурсів ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»» за досліджуваний період, динаміка вартості товарно-матеріальних цінностей в ТОВ «Сільськогосподарське

підприємство «Лідер Агро»» протягом 2023-2024 років, тис.грн., запропонована структура напрямів удосконалення обліку виробничих запасів, економічний механізм удосконалення обліку виробничих запасів, рекомендована форма розділу «Облік виробничих запасів» до наказу про облікову політику підприємства (ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»»).

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні, нормативні та методичні аспекти обліку та контролю виробничих запасів підприємства	вересень 2025 р.	
2	Облік, контроль та аналітична оцінка ефективності використання виробничих запасів на підприємстві	жовтень 2025 р.	
3	Удосконалення практичних аспектів обліку і контролю виробничих запасів на підприємства,	листопад 2025 р.	
4	Висновки та пропозиції, вступ	грудень 2025 р.	
5	Список використаних джерел, вступ, оформлення роботи	грудень 2025 р.	

Здобувачка

_____ (підпис)

Саламашенко І.В.
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

_____ (підпис)

Приходько І.П.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	5
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ, НОРМАТИВНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА	11
1.1. Економічна сутність поняття «виробничі запаси підприємства» та оцінка	11
1.2. Методичні аспекти бухгалтерського обліку виробничих запасів аграрних підприємств	15
1.3. Нормативно-правове забезпечення обліку, контролю та аналізу запасів	20
Висновки до 1 розділу	23
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	25
2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»» м. Апостолове Дніпропетровської області	25
2.2. Характеристика організації роботи бухгалтерської служби та оцінка базових засад облікової політики підприємства	28
2.3. Методика обліку і контролю виробничих запасів підприємства	31
2.4. Особливості застосування методів обліку та оцінки виробничих запасів підприємства	37
2.5. Контроль та аналітична оцінка ефективності використання виробничих запасів підприємства	47
Висновки до 2 розділу	56
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИЧНИХ АСПЕКТІВ	58

ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Практичні аспекти вдосконалення обліку виробничих запасів на підприємстві	58
3.2. Удосконалення документування обліку та контролю виробничих запасів для підвищення якості бухгалтерського процесу на підприємстві	64
Висновки до 3 розділу	71
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
ДОДАТКИ	80

РЕФЕРАТ

Тема: «Удосконалення обліку і контролю виробничих запасів підприємства».

Кваліфікаційна робота: с.73, 13 рис., 18 табл., 10 додатків, 58 літературних джерел.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є виробничі запаси підприємства та процеси їх бухгалтерського обліку, контролю й аналізу в умовах господарської діяльності.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та організаційно-практичні аспекти обліку, контролю та аналітичної оцінки ефективності використання виробничих запасів, а також напрями їх удосконалення на підприємстві.

Метою кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних засад, аналізі діючої системи обліку та контролю виробничих запасів підприємства і розробленні практичних рекомендацій щодо її удосконалення з метою забезпечення раціонального використання матеріальних ресурсів, підвищення ефективності управління запасами та достовірності облікової інформації.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз і синтез - для вивчення економічної сутності виробничих запасів, узагальнення теоретичних підходів та формування висновків щодо їх обліку і контролю, системний підхід - для комплексного дослідження організації облікових та контрольних процесів на підприємстві; порівняльний аналіз - для зіставлення існуючих методів оцінки та обліку виробничих запасів, а також для аналізу нормативно-правових положень; економіко-статистичні методи - для оцінки динаміки, структури та ефективності використання виробничих запасів підприємства, а також документальний метод, абстрактно-логічний метод, графічний метод.

Практичне впровадження розроблених автором рекомендацій дозволяє підвищити об'єктивність, достовірність та аналітичну цінність обліково-економічної інформації, а також наукове обґрунтування окремих елементів обліку і контролю виробничих запасів на підприємстві. Це, у свою чергу, сприятиме зміцненню ролі бухгалтерського обліку в системі управління підприємством.

АНОТАЦІЯ

УДОСКОНАЛЕННЯ, ОБЛІК, КОНТРОЛЬ, ВИРОБНИЧІ ЗАПАСИ, ПІДПРИЄМСТВО.

ABSTRACT

Theme: “Improvement of accounting and control of production stocks of the enterprise.”

Qualification work: 73 pages, 13 figures, 18 tables, 10 appendices, 58 references.

The object of the qualification work is the production stocks of the enterprise and the processes of their accounting, control, and analysis in the conditions of economic activity.

The subject of the study is the theoretical, methodological, and organizational-practical aspects of accounting, control, and analytical assessment of the effectiveness of the use of production stocks, as well as directions for their improvement at the enterprise.

The purpose of the thesis is to substantiate the theoretical foundations, analyze the current system of accounting and control of production stocks of the enterprise, and develop practical recommendations for its improvement in order to ensure the rational use of material resources, increase the efficiency of inventory management, and the reliability of accounting information.

Research methods. The following methods were used in the research process: analysis and synthesis – to study the economic essence of production stocks, generalize theoretical approaches, and form conclusions regarding their accounting and control; a systematic approach – for a comprehensive study of the organization of accounting and control processes at the enterprise; comparative analysis - to compare existing methods of valuation and accounting for production stocks, as well as to analyze regulatory and legal provisions; economic and statistical methods - to assess the dynamics, structure, and efficiency of the use of production stocks at the enterprise, as well as the documentary method, abstract-logical method, and graphical method.

The practical implementation of the recommendations developed by the author allows for an increase in the objectivity, reliability, and analytical value of accounting and economic information, as well as the scientific justification of individual elements of accounting and control of production stocks at the enterprise. This, in turn, will contribute to strengthening the role of accounting in the enterprise management system.

SUMMARY

IMPROVEMENT, ACCOUNTING, CONTROL, PRODUCTION STOCKS,
ENTERPRISE.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми дослідження зумовлена зростаючою роллю виробничих запасів у забезпеченні стабільної діяльності підприємств, особливо в умовах динамічного та нестабільного економічного середовища. Виробничі запаси становлять значну частку оборотних активів, впливають на собівартість продукції, ліквідність, фінансову стійкість і безперервність виробничого процесу. Недоліки в організації їх обліку та контролю призводять до перевитрат ресурсів, втрат від псування, нераціонального використання матеріалів, а також до викривлення фінансової звітності.

Сучасні умови господарювання висувають нові вимоги до системи обліку і контролю, зокрема автоматизація, цифровізація, використання інформаційних систем, підвищення прозорості операцій та оперативності управлінських рішень. Підприємствам необхідно застосовувати інноваційні методи оцінки, документообігу, управління запасами та внутрішнього контролю для зниження ризиків, пов'язаних із неефективним використанням матеріальних ресурсів.

Таким чином, удосконалення обліку та контролю виробничих запасів є важливим інструментом підвищення економічної ефективності діяльності підприємства, забезпечення достовірності облікової інформації та зміцнення фінансово-економічної безпеки, що визначає високу актуальність обраної теми.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних засад, аналізі діючої системи обліку та контролю виробничих запасів підприємства і розробленні практичних рекомендацій щодо її удосконалення з метою забезпечення раціонального використання матеріальних ресурсів, підвищення ефективності управління запасами та достовірності облікової інформації.

Для досягнення поставленої мети в роботі будуть вирішені наступні завдання:

- розкрити економічну сутність виробничих запасів підприємства, визначити їх роль у процесі виробництва та дослідити підходи до їх оцінки;
- проаналізувати методичні аспекти бухгалтерського обліку виробничих запасів аграрних підприємств та визначити особливості їх відображення в обліку;
- дослідити нормативно-правове забезпечення обліку, контролю та аналізу виробничих запасів, визначити його вплив на організацію облікового процесу;
- надати організаційно-економічну характеристику ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»» та оцінити умови його діяльності;
- охарактеризувати організацію роботи бухгалтерської служби підприємства та проаналізувати основні положення облікової політики щодо виробничих запасів;
- проаналізувати діючу методику обліку і контролю виробничих запасів на підприємстві та визначити її ефективність;
- визначити особливості застосування різних методів оцінки та обліку виробничих запасів на підприємстві;
- провести контроль і аналітичну оцінку ефективності використання виробничих запасів підприємства та виявити проблемні аспекти;
- розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення обліку виробничих запасів на підприємстві;
- запропонувати шляхи удосконалення документування обліку та контролю виробничих запасів з метою підвищення якості бухгалтерського процесу.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є виробничі запаси підприємства та процеси їх бухгалтерського обліку, контролю й аналізу в умовах господарської діяльності.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та організаційно-практичні аспекти обліку, контролю та аналітичної оцінки ефективності використання виробничих запасів, а також напрями їх удосконалення на підприємстві.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз і синтез - для вивчення економічної сутності виробничих запасів, узагальнення теоретичних підходів та формування висновків щодо їх обліку і контролю, системний підхід - для комплексного дослідження організації облікових та контрольних процесів на підприємстві; порівняльний аналіз - для зіставлення існуючих методів оцінки та обліку виробничих запасів, а також для аналізу нормативно-правових положень; економіко-статистичні методи - для оцінки динаміки, структури та ефективності використання виробничих запасів підприємства, а також документальний метод, абстрактно-логічний метод, графічний метод.

Інформаційна база дослідження. Теоретичною та методологічною основою кваліфікаційної магістерської роботи стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань обліку і контролю виробничих запасів, нормативно-правові документи та галузеві методичні рекомендації з обліку виробничих запасів на аграрних підприємствах, матеріали науково-практичних конференцій, а також дані обліку і звітності підприємства. Крім того, використовувалися річні звіти, бухгалтерська та статистична форма звітності, первинні документи з обліку виробничих запасів та облікові реєстри. Методологічну та теоретичну основу роботи склали законодавчо-нормативні акти бухгалтерського обліку та аудиту, спеціальна економічна література, присвячена організації обліку і контролю матеріальних ресурсів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних засад й удосконаленні обліку і контролю виробничих запасів на підприємстві. Основні положення кваліфікаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у наступному:

набули подальшого розвитку:

- запропоновано комплекс практичних заходів щодо оптимізації обліку, контролю та документування виробничих запасів, що підвищує ефективність їх використання та достовірність облікової інформації;

- встановлено вплив удосконаленої системи обліку і контролю виробничих запасів на формування облікової політики підприємства та підвищення економічної безпеки.

Практичне впровадження розроблених автором рекомендацій дозволяє підвищити об'єктивність, достовірність та аналітичну цінність обліково-економічної інформації, а також наукове обґрунтування окремих елементів обліку і контролю виробничих запасів на підприємстві. Це, у свою чергу, сприятиме зміцненню ролі бухгалтерського обліку в системі управління підприємством.

Особистий внесок автора полягає у розробці науково обґрунтованих теоретичних та організаційно-методичних засад обліку і контролю виробничих запасів, а також при формулюванні висновків і рекомендацій магістерської роботи було проведено апробацію результатів дослідження. Основні положення та результати роботи були представлені та обговорені на III Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи», що відбулася на базі Дніпровського державного аграрно-економічного університету 22–23 жовтня 2025 року.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновку та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Робота викладена на 73 сторінках, містить 18 таблиць, 13 рисунків та 10 додатків. Список використаних джерел містить 58 найменувань

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ, НОРМАТИВНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність поняття «виробничі запаси підприємства» та оцінка

Запаси є найбільш вагомою та ліквідною частиною оборотних активів на підприємствах усіх галузей економіки, зокрема аграрного сектору. Вони займають провідне місце у структурі виробничого капіталу, формують значну частку собівартості продукції та безпосередньо впливають як на кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства, так і на достовірність відображення його фінансового стану у звітності.

Нормативне визначення поняття «запаси» наведено в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» (П(С)БО 9) (рис. 1.1) [2, с. 303].

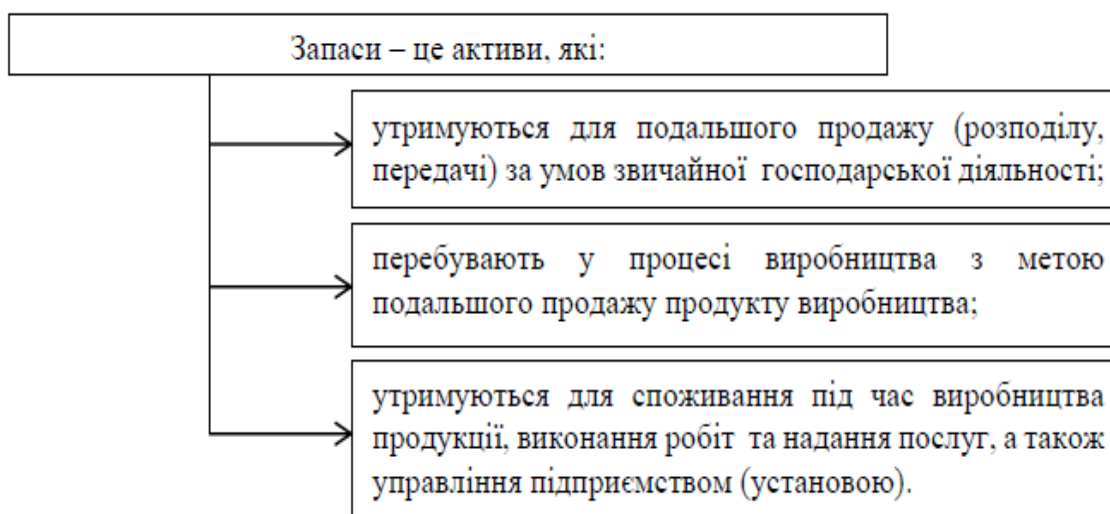

Рис. 1.1. Визначення запасів за П(С)БО 9 «Запаси»

Аналіз наукових підходів до визначення економічної сутності категорії запаси виявив певні розбіжності у термінології. Зокрема, в літературі паралельно використовуються поняття запаси, виробничі запаси, матеріальні запаси, матеріальні цінності та матеріальні ресурси. Ця неоднозначність

спонукала дослідників систематизувати існуючі підходи до трактування дефініції запаси, що узагальнено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи науковців до використання термінів для визначення поняття
запаси

Група термінів	Терміни, що використовуються для позначення запасів	Автори / Нормативні джерела (сучасні трактування)
Основні запаси	запаси	П(С)БО 9 «Запаси» (чинна редакція 2023 р.); Козаченко Г. В., Погорелов Ю. С. (2021); Вороная Н., Нестеренко М. (2021)
Виробничі запаси	виробничі запаси; матеріальні запаси; матеріально-виробничі запаси	Губачова О. М., Карабоза І. А., Любезна І. Р. (2020); Мельник С. І., Мурашко О. В. (2022); Хмелевський С. М. (2023)
Товарно-матеріальні цінності	товарно-матеріальні цінності; матеріальні цінності	Бенько І. Д., Китйчук Т. Г., Лучко М. Р. (2019); Інструкція по інвентаризації ТМЦ (чинна 2024 р.); Тичук З. Д. (2022)
Товарно-виробничі запаси	товарно-виробничі запаси; товарно-матеріальні запаси	Бутинець Ф. Ф., Селіванова Н. М. (2018); Аль-Фасфус Ф. С. М. (2020); Данкевич Є. М. (2023)

Ця класифікація відображає еволюцію термінології в бухгалтерському обліку за останні 7 років, де акцент робиться на адаптації до цифровізації та сталого розвитку (наприклад, у роботах Козаченко та Погорелова, 2021). Нормативні джерела (П(С)БО 9, Інструкція по інвентаризації) залишаються базовими, але сучасні автори (Губачова та ін., 2020; Мельник та ін., 2022) акцентують на інтеграції з МСФЗ, що дозволяє уникнути неоднозначностей у визначенні запасів як активів для аграрних підприємств. Загалом, перехід від «матеріальних цінностей» до «виробничих запасів» сприяє точнішому обліку в умовах невизначеності (воєнний стан, інфляція).

Згідно з думкою Ковалю Н. І., запаси — це матеріальні ресурси (засоби виробництва, предмети споживання та інші цінності), які вже є в наявності, але ще не введені в процес використання. Їхнє призначення полягає у

забезпеченні розширеного відтворення, функціонування нематеріальної сфери та задоволення потреб суспільства [15].

Федак Л. М. характеризує запаси підприємства як ресурси (активи), що на поточний момент не задіяні в процесі діяльності та перебувають у власності підприємства на його складах, складах постачальників, споживачів чи в інших спеціально призначених місцях. Вони утримуються для забезпечення ключових функцій: виробництва, продажу, перепродажу, а також адміністративного управління [5].

Аналіз поглядів сучасних економістів на економічну категорію виробничі запаси свідчить про суттєві розбіжності в трактуваннях, що підкреслює залежність розкриття сутності будь-якої економічної категорії від обраного методологічного підходу до її визначення [6].

Досліджуючи наукові напрацювання щодо змісту виробничих запасів, Мороз О. В. [26] зазначає, що науковці не досягають однотайності в трактуванні цієї категорії.

Згідно з визначенням Ковалю Н. І., виробничі запаси — це придбані чи виготовлені підприємством ресурси у матеріальній формі, що призначені для подальшої переробки чи іншого використання в межах звичайного операційного циклу. Він виділяє їх речовий характер, макро- та мікроекономічне значення та облікову складову [15].

Для конкретизації облікового змісту цього поняття слід звернутися до нормативних документів. П(С)БО 9 не містить чіткого визначення, проте План рахунків деталізує їх склад, відводячи для обліку клас рахунків «Запаси». Важливо, що згідно з ним до власне виробничих запасів не відносяться, наприклад, окремо обліковувані малоцінні та швидкозношувані предмети та напівфабрикати [8].

Водночас, Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності пропонують ширший підхід. Вони передбачають включення до статті балансу «Виробничі запаси» не тільки сировини та матеріалів, а й малоцінних предметів, палива, напівфабрикатів, запасних частин та інших матеріалів,

призначених для споживання в нормальному операційному циклі. Це створює певну різницю між обліковою практикою та правилами звітності [9].

Таким чином, ані в науковій літературі, ані в нормативно-правових актах не сформовано єдиного підходу до змісту поняття виробничі запаси. Така неоднозначність створює передумови для виникнення помилок під час формування облікової інформації та її відображення у фінансовій звітності.

Ми поділяємо позицію Бойко І. С. щодо того, що визначення сутності виробничих запасів насамперед має ґрунтуватися на положеннях нормативно-правового регулювання їх обліку. Відповідно, вважаємо найбільш обґрунтованим таке трактування: виробничі запаси – це матеріальні оборотні активи, які повністю споживаються протягом одного операційного циклу з метою виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, продажу товарів або задоволення будь-яких господарських та управлінських потреб підприємства [3]. Критично важливими елементами методології обліку виробничих запасів є їхня оцінка в ключові моменти (надходження, вибуття, звітна дата) та системна класифікація. Остання, згідно з нормативним Планом рахунків, визначає до складу запасів усі необхідні для операційної діяльності матеріальні активи, включаючи сировину, допоміжні матеріали, паливо, комплектуючі, тару та інші цінності [8]. Детальніше розглянемо на Рис. 1.2.

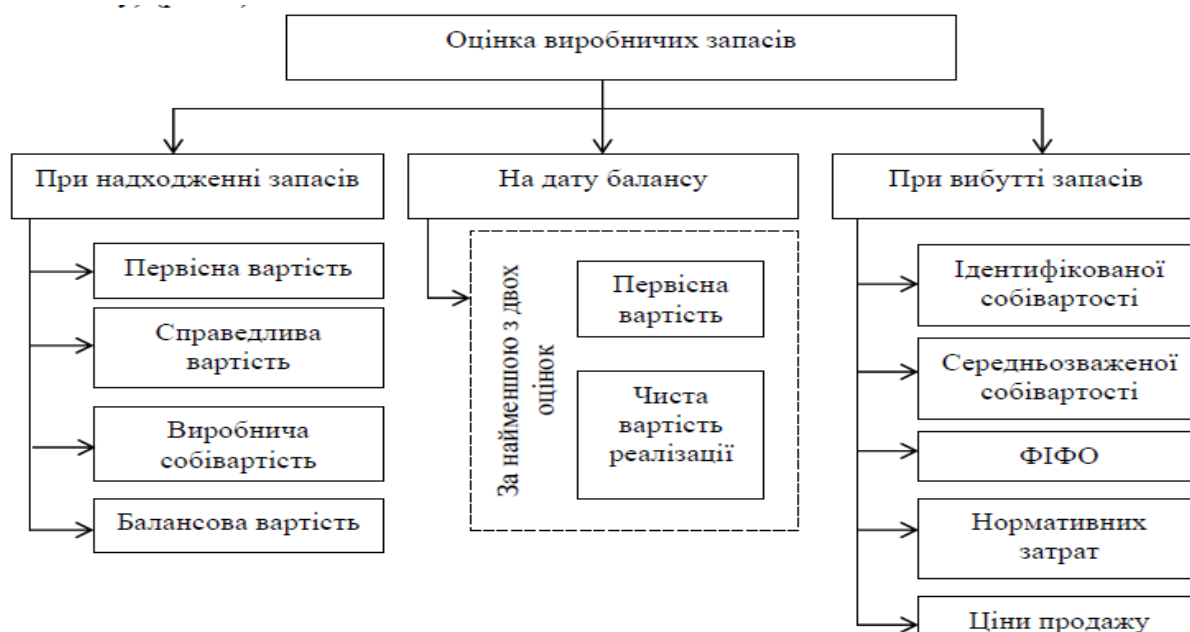

Рис. 1.2. Оцінка виробничих запасів

Відповідно до Плану рахунків, виробничі запаси об'єднують усі матеріальні ресурси, необхідні для діяльності підприємства. До їх складу входять: основна сировина та матеріали; допоміжні ресурси (паливо, тара, будівельні матеріали, запасні частини); напівфабрикати та комплектуючі; матеріали спеціального призначення (сільськогосподарські або передані в переробку); а також малоцінні та швидкозношувані предмети [8].

Позиція науковців є цілком обґрунтованою: кожне підприємство, враховуючи специфіку своєї діяльності, зобов'язане в наказі про облікову політику детально прописати особливості організації, методики та методології обліку саме виробничих запасів.

1.2. Методичні аспекти бухгалтерського обліку виробничих запасів аграрних підприємств

На нашу думку, методичне забезпечення бухгалтерського обліку виробничих запасів аграрних підприємств охоплює комплекс взаємопов'язаних аспектів: дослідження економічної сутності та класифікації цього об'єкта, визначення нормативно-правових засад його обліку, установлення принципів визнання та оцінки, організацію відображення господарських операцій у первинному, аналітичному та синтетичному обліку з урахуванням обраної форми ведення обліку, а також порядок розкриття відповідної інформації у фінансовій звітності.

Виробничі запаси як об'єкт бухгалтерського обліку є складовою оборотних активів. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», до складу оборотних активів належать грошові кошти та їх еквіваленти, які не мають обмежень у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу підприємства або протягом дванадцяти місяців від дати балансу [22].

Актив визнається лише за умови ймовірності отримання майбутніх економічних вигід від його використання, що відображає економічну суть оборотних активів як засобів праці та обігу, які сприяють створенню готової продукції та отриманню прибутку. Згідно з П(С)БО 9 «Запаси», запаси визнаються активами, що утримуються для подальшого продажу в рамках звичайної господарської діяльності, знаходяться у процесі виробництва для майбутнього продажу готової продукції або використовуються під час виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг чи для управлінських потреб підприємства [32].

Нормативно-правове регулювання обліку виробничих запасів аграрних підприємств, на нашу думку, доцільно розглядати на трьох рівнях: глобальному (міжнародні стандарти фінансової звітності), національному (національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку та інші нормативні акти) та локальному (внутрішньогосподарські положення, закріплені в наказі про облікову політику підприємства) (рис. 1.3).

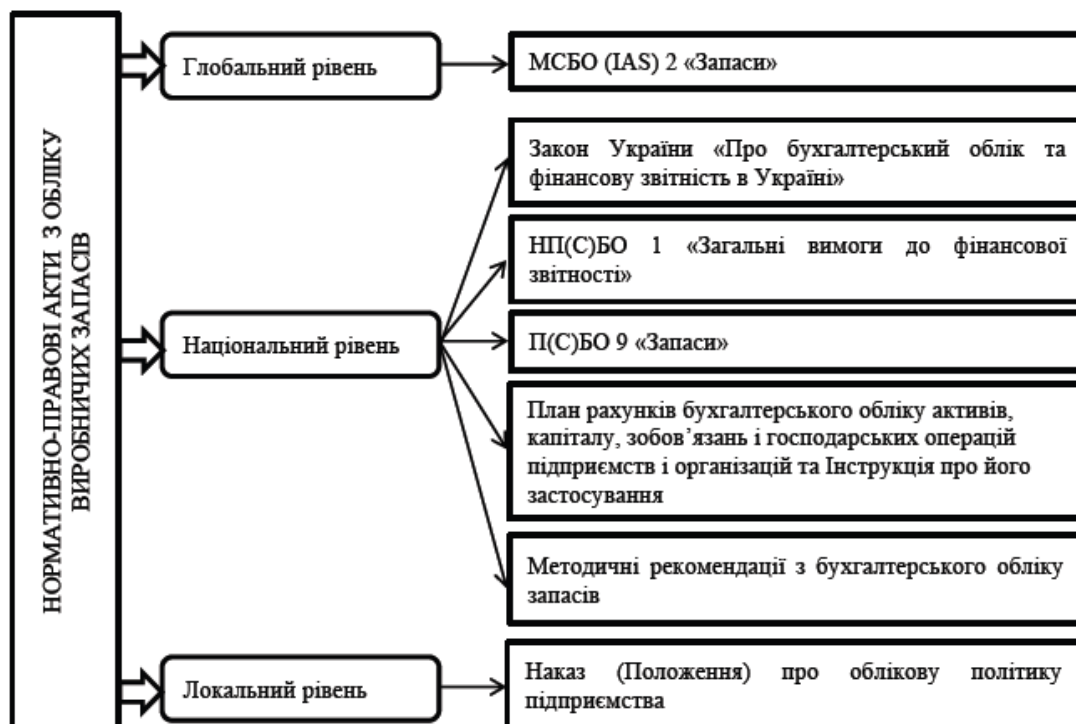

Рис. 1.3. Рівні нормативно-правового регулювання обліку виробничих запасів

Важливою передумовою ефективної організації бухгалтерського обліку виробничих запасів в аграрних підприємствах виступає раціонально побудована класифікація, яка враховує цілі та потреби управління і значною мірою визначає послідовність і зміст облікових процедур на всіх етапах облікового процесу. У загальнонауковому сенсі класифікація є логічним розподілом об'єктів чи явищ на однорідні групи (класи, види, підвид) за спільними суттєвими ознаками з використанням принципів формальної логіки.

Згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій [36], виробничі запаси класифікуються за такими основними групами: сировина та матеріали; придбані напівфабрикати і комплектуючі вироби; паливо; тара та тарні матеріали; будівельні матеріали; матеріали, передані на переробку; запасні частини; матеріали сільськогосподарського призначення; інші види матеріалів.

Сучасні дослідники, зокрема Губачова О. М., Мельничук Н. О., Козачок О. В. [7], пропонують розширену класифікацію методів оцінки запасів за низкою критеріїв:

- за відношенням до об'єкта вимірювання – індивідуальна та агрегатна;
- за суб'єктом оцінки – історична, поточна, прогнозна;
- за критерієм об'єктивності – об'єктивна та суб'єктивна;
- за часовим аспектом – оцінка минулих періодів, поточна, майбутня;
- за методом розрахунку – первісна вартість, відновлювальна вартість,

чиста вартість реалізації, справедлива вартість.

Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» [33], на дату балансу виробничі запаси відображаються у фінансовій звітності за нижчою з двох оцінок: собівартістю або чистою вартістю реалізації (правило нижчої вартості).

Згідно з МСБО 2 «Запаси» (п. 7), чиста вартість реалізації визначається як очікувана ціна продажу запасів у звичайному ході господарської діяльності за вирахуванням передбачуваних витрат на завершення виробництва та реалізацію. Справедлива вартість, у свою чергу, є сумою, за яку аналогічні

запаси можуть бути обміняні між добре обізнаними, незалежними та зацікавленими сторонами в умовах ринкової угоди [4].

Порівняльний аналіз положень П(С)БО 9 та МСБО 2 свідчить про значну подібність більшості норм оцінки запасів, що є закономірним результатом гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами. Водночас виявлено окремі суттєві відмінності в підходах до оцінки, які узагальнено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Основні відмінності в оцінці запасів за П(С)БО 9 та МСБО 2

Характеристика	П(С)БО 9 «Запаси»	МСБО 2 «Запаси»
Відображення відновлення вартості (зворотне знецінення)	Сума відновлення чистої вартості реалізації (але не вище суми попереднього зменшення) визнається іншим операційним доходом і одночасно збільшує балансову вартість запасів (п. 28)	Сума сторнування попереднього зменшення вартості визнається лише за наявності чітких доказів зростання чистої вартості реалізації через зміну економічних обставин; відновлення обмежується сумою попереднього списання (п. 33)
Оцінка витрат на переробку запасів	Не регламентується самим П(С)БО 9; порядок включення витрат на переробку визначається П(С)БО 16 «Витрати»	Детально регламентовано (п. 12–14): чітко визначено, які змінні та постійні виробничі накладні витрати розподіляються на одиницю запасів
Дозволені методи оцінки при вибутті	- метод конкретної ідентифікації; - середньозважена собівартість; - ФІФО; - нормативні затрати; - метод ціни продажу (п. 16)	- конкретна ідентифікація (для унікальних одиниць); - ФІФО; - середньозважена собівартість (п. 23–27). Метод ЛІФО заборонено; нормативні затрати та ціна продажу не передбачені

На сьогодні в Україні для оцінки вибуття виробничих запасів дозволено застосовувати п'ять методів: метод ідентифікованої собівартості, середньозваженої собівартості, ФІФО, нормативних затрат та метод ціни продажу.

Аналіз стану первинного обліку в аграрних підприємствах свідчить про наявність низки суттєвих недоліків. Зокрема, господарства часто недостатньо забезпечені бланками первинних документів типових форм.

Унаслідок цього окремі операції оформлюються на бланках, виготовлених власними силами, або на нетипових формах. Поширеними є також випадки несвоєчасного оформлення та передачі первинних документів до бухгалтерії, а також відсутність у них обов'язкових реквізитів. Такі порушення призводять до затримок у бухгалтерській обробці інформації та зниження її достовірності.

Саме від належної організації первинного обліку матеріальних ресурсів безпосередньо залежить правильність списання вартості запасів на витрати виробництва, коректна оцінка незавершеного виробництва та достовірне відображення відповідних показників у фінансовій звітності. Перелік основних первинних документів, що застосовуються для оформлення операцій з руху виробничих запасів, наведено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Основні типові форми первинних документів з обліку руху виробничих запасів в аграрних підприємствах

№ форми	Назва документа (оновлена)
М-1	Журнал реєстрації вантажів, що надійшли на підприємство
М-2	Довіреність на отримання матеріалів
М-2а	Акт списання використаних бланків довіреностей
М-3	Журнал обліку виданих довіреностей
М-4	Прибутковий ордер на матеріальні цінності
М-5, М-6	Товарно-транспортна документація
М-7	Акт приймання матеріальних цінностей
ВЗСГ-1	Лімітно-забірна картка для отримання матеріалів
ВЗСГ-2	Лімітно-забірна картка для отримання запасних частин
ВЗСГ-3	Акт використання добрив та засобів захисту рослин
ВЗСГ-4	Акт витрати насіння та садивного матеріалу
ВЗСГ-5	Акт списання виробничого і господарського інвентарю
ВЗСГ-6	Відомість дефектів для ремонту техніки
ВЗСГ-7	Товарна накладна на продукцію або матеріали
ВЗСГ-8	Внутрішньогосподарська накладна
ВЗСГ-9	Відомість витрати кормів
ВЗСГ-10	Книга обліку матеріалів і технічних засобів на складі

Облік наявності та руху виробничих запасів, малоцінних і швидкозношуваних предметів, готової продукції та товарів здійснюється за місцями зберігання та матеріально відповідальними особами (центрами відповідальності) у книгах складського обліку в кількісному виразі з деталізацією за видами, сортами та найменуваннями цінностей.

1.3. Нормативно-правове забезпечення обліку, контролю та аналізу запасів

У контексті гармонізації національної системи бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами та інтеграції до європейського правового простору особливого значення набуває питання нормативно-правового регулювання всіх об'єктів обліку, зокрема запасів. Як зазначає Задорожний З. В., сучасний бухгалтерський облік в Україні, подібно до всієї економіки країни, перебуває у стані системної кризи, основними причинами якої є відсутність послідовної концепції реформування, недосконалість положень Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також суттєві розбіжності між податковим і бухгалтерським законодавством [20].

Головним завданням нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку в Україні є встановлення єдиних обов'язкових правил його ведення для всіх суб'єктів господарювання. Порядок обліку запасів на підприємствах регламентується комплексом нормативно-правових актів, які забезпечують:

- дотримання підприємствами однакових принципів і методів обліку, що гарантують захист інтересів користувачів облікової інформації;
- достовірність, повноту та порівнянність даних, необхідних для задоволення інформаційних потреб внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів [50].

Державну політику у сфері бухгалтерського обліку та фінансового контролю в Україні реалізують Міністерство фінансів України, Національний банк України, Державна казначейська служба України та інші центральні органи виконавчої влади в межах компетенції, визначеної законодавством.

Нормативно-правове регулювання обліку запасів в аграрних підприємствах має ієрархічну п'ятирівневу структуру. На найвищому рівні діють міжнародні стандарти фінансової звітності, зокрема МСБО 2 «Запаси». Другий рівень представлений національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, насамперед П(С)БО 9 «Запаси». Третій рівень охоплює законодавчі та підзаконні акти державного значення – закони України, постанови Кабінету Міністрів, накази Міністерства фінансів та інших профільних органів. Четвертий рівень формують галузеві нормативні документи (методичні рекомендації, інструкції, типові форми первинних документів), розроблені Міністерством аграрної політики та продовольства України та іншими відомствами. На найнижчому, п'ятому рівні знаходяться внутрішньогосподарські документи – наказ про облікову політику підприємства та локальні положення, що деталізують порядок обліку запасів з урахуванням специфіки конкретного сільськогосподарського суб'єкта господарювання. Така багатоступенева система забезпечує послідовність, комплексність і адаптованість регулювання обліку запасів до потреб аграрного сектору (рис. 1.4).

Перший рівень нормативного регулювання встановлює особливості визнання та оцінки запасів при їх надходженні та використанні для підприємств України, які використовують міжнародні стандарти для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності [15].

Другий рівень включає Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», яке визначає цілі, склад та принципи складання фінансової звітності, а також встановлює правила визнання та розкриття її елементів, зокрема при формуванні інформації щодо виробничих запасів. Цей стандарт доповнюється

П(С)БО 9 «Запаси» та П(С)БО 16 «Витрати», які закладають методологічні основи обліку запасів, регламентують їх оцінку, порядок обліку та аналіз на підприємстві, розкриття відповідної інформації у фінансовій звітності, а також регулюють здійснення операцій, пов'язаних із рухом запасів [15].

Рис.1.4. Система нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку запасів

На третьому рівні знаходиться Податковий кодекс України, який встановлює правила оподаткування запасів податком на додану вартість під час їх придбання та реалізації, визначає порядок оцінки запасів при вибутті та накладає обмеження на включення їх вартості до витрат для розрахунку податкової бази з податку на прибуток. Крім того, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» закладає правові основи регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку, а також

складання фінансової звітності, зокрема у частині обліку запасів, порядку оформлення первинних документів і бухгалтерських регістрів, а також обов'язків підприємств щодо проведення інвентаризації і відображення залишків виробничих запасів на дату складання балансу [15].

Четвертий рівень регулювання ґрунтується на Методичних рекомендаціях щодо формування собівартості продукції (робіт, послуг) у сільському господарстві, щодо організації та ведення обліку за конкретними видами діяльності і розробленими галузевими міністерствами та відомствами з урахуванням особливостей діяльності, технології виробництва продукції, надання послуг та виконання робіт. Цей документ поєднує нагромаджений досвід із врахуванням вимог ринкової економіки і містить інформацію про організацію планування, обліку та калькулювання собівартості продукції. Положення не суперечить Податковому кодексу України, у якому в 3 розділі, стаття 7 регламентується склад витрат на виробництво [15].

Провівши аналіз основних нормативно-правових актів, що регламентують бухгалтерський облік запасів на підприємствах сільськогосподарської галузі в Україні, встановлено, що найбільш повне розкриття інформації забезпечується у П(С)БО 9 «Запаси» та МСФЗ 2 «Запаси». Ці документи висвітлюють ключові питання обліку запасів і деталізують бухгалтерський облік окремих топологічних ділянок. Водночас спостерігається певна невідповідність, зокрема у порядку оцінки виробничих запасів, що відрізняється між вимогами П(С)БО та МСФЗ.

Висновки до 1 розділу

1. Обґрунтовано, що запаси як складова ресурсного потенціалу підприємства є одним із ключових елементів оборотних активів. Їх визначають як матеріальні ресурси, що перебувають у наявності на підприємстві, зокрема засоби виробництва, предмети споживання та інші

матеріальні цінності, необхідні для забезпечення процесу розширеного відтворення, обслуговування сфери невиробничого призначення й задоволення потреб населення.

2. Встановлено економічну сутність та класифікацію виробничих запасів в аграрних підприємствах, охарактеризовано нормативно-правове регулювання їх обліку на міжнародному, національному та внутрішньогосподарському рівнях. Визначено методичні принципи визнання й оцінки виробничих запасів у бухгалтерському обліку, а також розкрито перелік форм первинної облікової документації щодо їх надходження та витрачання.

3. Порівняльний аналіз П(С)БО та МСФЗ засвідчив, що методологічні підходи до бухгалтерського обліку запасів за національними й міжнародними стандартами в цілому уніфіковані. Однією з суттєвих відмінностей є сфера застосування стандартів: МСФЗ є обов'язковими для всіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, тоді як вимоги П(С)БО не поширюються на бюджетні установи. Таке обмеження є виправданим, адже зумовлене специфікою системи бухгалтерського обліку в бюджетній сфері, особливостями фінансування, порядку функціонування та цілей діяльності цих установ.

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»» м. Апостолове Дніпропетровської області

ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»» є спеціалізованим аграрним підприємством, основним напрямом діяльності якого є виробництво сільськогосподарської продукції. Завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам регіону господарство вирощує зернові культури, цукрові буряки, кукурудзу, однорічні та багаторічні трави, що зумовило його зерново-м'ясо-молочну спеціалізацію. Така спеціалізація сприяє раціональному розміщенню виробництва та концентрації відповідних видів продукції в природно-економічних зонах.

Підприємство функціонує як юридична особа: володіє відокремленим майном, має самостійний баланс, розрахункові рахунки в банках, круглу печатку зі своїм найменуванням, штампи, фірмові бланки, емблему та інші необхідні реквізити. В організаційній структурі господарства: дві рослинницькі бригади (кожну очолює бригадир), ремонтна майстерня, автогараж, будівельно-ремонтна бригада та тваринницькі ферми. Загальна площа земельних угідь становить 2544 га, з яких 2544 га – рілля. Середньооблікова чисельність працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві (штатних і позаштатних), – 46 осіб.

Для глибшого розкриття характеристики ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»» далі розглянуто та проаналізовано ключові показники його фінансово-господарської діяльності.

Аналіз майнового стану підприємства проводиться з метою оцінки наявності та структури майна, грошових коштів, власного капіталу,

зобов'язань, а також розміру дебіторської та кредиторської заборгованості. Майновий стан характеризується складом, структурою, розміщенням і динамікою активів (майна підприємства) та джерел їх формування – пасивів (власного капіталу й зобов'язань).

Проаналізуємо майно підприємства на основі даних додатка А. На кінець 2024 року загальна балансова вартість майна ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»» становила 9063 тис. грн, що на 6926,5 тис. грн (або 424,25 %) більше, ніж у 2020 році. Водночас цей показник на 2556 тис. грн нижчий за середньорайонне значення. Значне зростання майна зумовлене переважно збільшенням необоротних активів на 3514,9 тис. грн (1510,44 %).

Аналіз капіталу підприємства (додаток Б) показав, що на кінець 2024 року його величина також дорівнювала 9063 тис. грн і за досліджуваний період зросла на 6926,5 тис. грн (424,25 %). Таке зростання відбулося насамперед завдяки суттєвому збільшенню залучених зобов'язань – на 534,7 тис. грн (438,71 %).

Для глибшої характеристики розглянемо рух та стан основних засобів (додаток В). На кінець 2024 року їх первісна вартість досягла 6118 тис. грн, що на 5026 тис. грн (559,83 %) перевищує рівень 2020 року. Приріст зумовлений придбанням нових засобів виробництва та модернізацією техніки.

Фінансові результати діяльності підприємства (додаток Д) демонструють позитивну динаміку. У 2024 році дохід (виручка) від реалізації продукції, робіт і послуг становив 12 710 тис. грн, що на 9419,6 тис. грн (386,37 %) більше, ніж у 2020 році, і на 3195 тис. грн перевищує середньорайонний показник. Чистий дохід від реалізації за той самий період зріс на 7694,8 тис. грн (365,69 %).

Аналіз фінансової стійкості (додаток Е) свідчить, що у 2024 році структура пасивів підприємства характеризується перевагою залученого капіталу над власним. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу становив

0,69, що на 102,99 % вище за рівень 2020 року. Це вказує на посилення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Далі розглянемо ліквідність, платоспроможність та оборотність оборотних активів підприємства на основі додатка Ж. У 2024 році обсяг високоліквідних активів (грошові кошти в національній валюті та поточні фінансові інвестиції) становив 10592,0 тис. грн, що на 306,4 тис. грн (386,36 %) більше, ніж у 2020 році.

Оцінка ділової активності (додаток З) показала, що коефіцієнт оборотності оборотних активів у 2024 році досяг 1,81 (зростання порівняно з 2020 роком на 132,05 %). Це означає, що протягом року відбувся майже повний цикл виробництва та обігу, який приніс відповідний дохід і прибуток. Коефіцієнт оборотності оборотних виробничих фондів становив 3,90 (+104,95 % до рівня 2020 року), що свідчить про суттєве прискорення використання оборотних засобів.

За результатами комплексної рейтингової оцінки фінансового стану (додаток К) підприємство протягом 2020–2024 років стабільно перебувало в категорії А. Це підтверджує ефективне використання капіталу, достатню забезпеченість власними оборотними коштами, високий рівень рентабельності, прибутковості та конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта.

Отже, узагальнюючи аналіз основних показників діяльності ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»», можна зробити такі висновки: за період 2020–2024 років підприємство суттєво наростило обсяги виробництва та реалізації продукції, збільшило майновий потенціал, власний капітал і чистий прибуток. Єдиним негативним моментом залишається зростання обсягу зобов'язань, що пояснюється придбанням сучасного високопродуктивного обладнання та техніки, повна оплата яких на момент закупівлі була неможливою.

Таким чином, позитивна динаміка більшості показників свідчить про успішний розвиток підприємства та його здатність до подальшого нарощування виробничого потенціалу.

2.2. Характеристика організації роботи бухгалтерської служби та оцінка базових засад облікової політики підприємства

Організацію роботи бухгалтерської служби визначає керівництво ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»». Воно затверджує права й обов'язки головного бухгалтера та підлеглих йому працівників, структуру служби, її місце в загальній системі управління підприємством та порядок взаємодії з іншими підрозділами.

Бухгалтерська служба підприємства складається з трьох осіб і очолюється головним бухгалтером. Вона є ключовим елементом управлінської структури, оскільки формує повну, достовірну та своєчасну інформацію про господарські процеси, фінансовий результат і майновий стан. Ця інформація необхідна внутрішнім і зовнішнім користувачам для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а також для здійснення дієвого контролю за раціональним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів та запобігання негативним явищам у діяльності підприємства.

З метою реалізації контрольних функцій працівники бухгалтерії наділені особливими правами, яких не мають інші підрозділи. Зокрема, грошові та розрахункові документи вважаються дійсними лише за наявності підпису головного бухгалтера або уповноваженої ним особи. Крім того, більшість договорів (на постачання матеріальних цінностей, виконання робіт і послуг сторонніми організаціями, відпуск продукції тощо) перед підписанням керівником обов'язково візуються головним бухгалтером.

Бухгалтерська служба тісно взаємодіє з усіма структурними підрозділами підприємства: отримує від них первинні документи, необхідні

для ведення обліку й контролю (табл. 2.1), а також надає їм аналітичну та звітну економічну інформацію. Завдяки цьому бухгалтерія безпосередньо впливає на виконання планів постачання, виробництва й реалізації, рівень рентабельності та інші важливі показники фінансово-господарської діяльності підприємства.

Таблиця 2.1

Взаємодія бухгалтерської служби з структурними підрозділами підприємства

(перелік основних документів, що надходять до бухгалтерії)

Структурний підрозділ	Основні документи, які передаються до бухгалтерії
Відділ кадрів	Копії наказів з особового складу (прийняття на роботу, звільнення, надання відпусток), таблиці обліку робочого часу, листки непрацездатності, звіти про використання бланків трудових книжок
Планово-економічний відділ	Затверджені планові документи (бізнес-план, кошториси витрат і доходів, планові калькуляції за видами діяльності)
Відділ праці та заробітної плати	Положення про оплату праці та преміювання, накази про зміну тарифних ставок і посадових окладів, відомості нарахування заробітної плати
Виробничі підрозділи (цехи, бригади)	Первинні документи з господарських операцій (акти випуску готової продукції, маршрутні листи, вимоги на відпуск матеріалів, виробничі звіти, відомості витрат)
Складське господарство	Документи з руху ТМЦ (прибуткові та видаткові накладні, товарно-транспортні накладні, акти списання, картки складського обліку, звіти про переміщення цінностей)
Служба головного механіка (ремонтна майстерня, автогараж)	Путівкові листи автотранспорту, акти на списання пально-мастильних матеріалів, акти введення в експлуатацію та вибуття основних засобів, ремонтні листи, відомості про виконані ремонти обладнання

Раціональна організація бухгалтерського обліку на підприємстві значною мірою залежить від обґрунтованого вибору форми обліку, передбаченої законодавством, а також від побудови такої структури бухгалтерської служби, яка оптимально відповідає масштабам, спеціалізації та особливостям господарської діяльності конкретного суб'єкта.

У ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»» застосовується журнально-ордерна форма бухгалтерського обліку, яка добре себе зарекомендувала в умовах аграрного виробництва. Первинні документи

ведуться на паперових носіях за уніфікованими формами, затвердженими державними органами статистики. На нашу думку, ця система є достатньо ефективною і наразі не потребує кардинальних змін, хоча в перспективі доцільно поступово впроваджувати елементи електронного документообігу для прискорення обробки інформації.

Структура апарату бухгалтерії побудована за виробничо-галузевою ознакою, що повністю відповідає спеціалізації господарства. Виділено окремі облікові ділянки: облік витрат у рослинництві, облік у тваринництві, облік роботи машинно-тракторного парку та автотранспорту, облік матеріальних ресурсів і готової продукції. Такий підхід дозволяє забезпечити детальний контроль за технологічними процесами, витратами та результатами кожного виробничого підрозділу, що особливо важливо в сільському господарстві з його яскраво вираженою сезонністю та галузевою різноманітністю.

Розподіл обов'язків між працівниками бухгалтерії чітко зафіксовано в посадових інструкціях, що сприяє персональній відповідальності та зменшує ризик помилок. Водночас колектив бухгалтерської служби складається переважно з досвідчених працівниць віком 35–55 років, частина з яких наближається до пенсійного віку. З огляду на це рекомендуємо керівництву вже зараз розпочати пошук і підготовку молодого спеціаліста (бажано з вищою освітою за спеціальністю «Облік і оподаткування»), який міг би поступово перейняти досвід старших колег і забезпечити безперервність роботи служби в майбутньому.

Облікова політика підприємства формується самостійно керівником та головним бухгалтером і щорічно затверджується відповідним наказом. Документ має чітку структуру й охоплює такі ключові розділи:

- преамбула (загальні відомості про підприємство та основні принципи);
- елементи облікової політики (методи оцінки запасів, нарахування амортизації, визнання доходів і витрат тощо);
- організація роботи бухгалтерської служби;

- технічне та програмне забезпечення облікового процесу.

Наявність детально опрацьованої та своєчасно оновлюваної облікової політики, а також продумана організація роботи бухгалтерії створюють надійну основу для формування достовірної фінансової та управлінської інформації. Це дає змогу внутрішнім користувачам (керівництву, власникам) оперативно приймати обґрунтовані рішення, а зовнішнім (податковим органам, банкам, контрагентам) – отримувати повну та прозору звітність. Усе це в комплексі сприяє підвищенню ефективності управління, зміцненню фінансової дисципліни та сталому розвитку ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»».

2.3. Методика обліку і контролю виробничих запасів підприємства

Облік запасів традиційно не належить до найскладніших розділів бухгалтерського обліку (за винятком, хіба що, калькулювання собівартості та розподілу витрат на виробництво), проте він є одним із найбільш трудомістких і об'ємних. Це зумовлено великою кількістю номенклатурних позицій – від кількох десятків до багатьох тисяч найменувань, а також високою частотою операцій із їх рухом. Часто значущість цього розділу недооцінюють, хоча саме облік запасів є своєрідним «вузлом», що пов'язує між собою облік розрахунків з постачальниками, покупцями, підзвітними особами, складський облік, облік виробництва та багато інших ділянок.

Методологічна основа обліку запасів для всіх підприємств недержавного сектору (окрім бюджетних установ) визначена П(С)БО 9 «Запаси» та відповідними методичними рекомендаціями. Згідно з цими документами до запасів відносять активи, які:

- призначені для продажу (передачі, розподілу) в процесі звичайної господарської діяльності;
- перебувають у стадії виробництва з метою подальшого реалізації

готової продукції;

- утримуються для використання у процесі виготовлення продукції, виконання робіт, надання послуг або для адміністративних потреб підприємства.

Однією з найпоширеніших проблем в організації обліку виробничих запасів залишається недостатньо впорядкований первинний облік. Основні недоліки пов'язані з нераціональною формою документів, незручним документообігом, відсутністю чітких правил їх оформлення, реєстрації та обробки. Нерідко на практиці використовуються застарілі або локально розроблені бланки, які не відповідають сучасним вимогам швидкості та точності обробки інформації.

Усі первинні документи з обліку виробничих запасів доцільно поділити на три основні групи. Перша група охоплює документи, що підтверджують надходження та оприбуткування запасів на підприємство. Їх перелік, коротка характеристика та призначення наведені в табл. 2.2.

З таблиці 2.2 видно, що лише для оформлення надходження та оприбуткування виробничих запасів використовується значна кількість різноманітних первинних документів. Це вимагає від бухгалтерської служби не лише чіткого ведення обліку, а й ретельно організованої роботи з документообігом - від своєчасного отримання, реєстрації й обробки документів до їх правильного архівування. Така вимога поширюється на всі без винятку групи документів, пов'язаних з обліком виробничих запасів.

Другу групу становлять первинні документи, що відображають внутрішній рух запасів на складах (відпуск у виробництво, переміщення між підрозділами, інвентаризацію тощо).

Отже, з наведеного переліку видно, наскільки велика кількість і різноманітність первинних документів використовується лише для обліку виробничих запасів. Це суттєво ускладнює процес їх реєстрації, обробки та контролю, створюючи додаткове навантаження на бухгалтерську службу. Від бухгалтера потрібна не лише професійна компетентність, а й висока

організованість, чітке дотримання графіку документообігу та постійний контроль за повнотою й своєчасністю оформлення документів на всіх етапах.

Таблиця 2.2

Первинні документи, що застосовуються для оформлення надходження та оприбуткування виробничих запасів

№ п/п	Назва документа	Призначення та основний зміст документа
1	Товарно-транспортна накладна (форма № 1-ТН)	Комбінований документ, який одночасно підтверджує відвантаження товару, його транспортування та виконання вантажно-розвантажувальних робіт; містить відомості про вантаж, відправника, отримувача, транспортний засіб та інші необхідні реквізити.
2	Рахунок-фактура	Розрахунковий документ, що випишується постачальником покупцеві після відвантаження кожної партії запасів; є підставою для оплати та податкового кредиту з ПДВ.
3	Накладна (внутрішня або на відпуск ТМЦ)	Підставний документ для списання запасів у постачальника, оприбуткування їх у отримувача, дозволу на вивіз із території постачальника; використовується також для складського та бухгалтерського обліку.
4	Довіреність (форма № М-2 та № М-2а)	Видається працівнику підприємства для отримання запасів від постачальника; підтверджує повноваження довіреної особи.
5	Акт закупівлі товарно-матеріальних цінностей	Складається підзвітною особою при придбанні запасів за готівку (на ринку, у фізичних осіб тощо); є підставою для оприбуткування та відшкодування витрат.
6	Журнал обліку вантажів, що надійшли	Використовується матеріально відповідальною особою (комірником) для реєстрації всіх прибуваючих транспортних та супровідних документів і контролю своєчасного оприбуткування вантажів.
7	Прибутковий ордер (форма № М-4)	Основний документ для оформлення оприбуткування матеріалів, що надійшли від постачальників або з переробки, коли відсутні розбіжності за кількістю та якістю.
8	Акт про приймання матеріалів (форма № М-7)	Складається комісією у разі виявлення невідповідності кількості, якості чи асортименту отриманих запасів даним супровідних документів постачальника; є юридичною підставою для пред'явлення претензії постачальнику та одночасно для оприбуткування фактично прийнятих цінностей. Застосовується також при надходженні запасів без супровідних документів (безрахункове надходження).

Їх перелік, коротка характеристика та призначення представлені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Первинні документи з обліку внутрішнього руху та зберігання
виробничих запасів на складах

№ п/п	Назва документа	Призначення та зміст документа
1	Картка складського обліку матеріалів (форма № М-12)	Основний документ оперативно-складського обліку; ведеться окремо на кожний номенклатурний номер, фіксує надходження, відпуск та залишки матеріалів у кількісному та сумарному вираженні.
2	Реєстр приймання-здавання документів (форма № М-13)	Використовується комірником для фіксації факту передачі до бухгалтерії всіх прибуткових і видаткових документів за день (зміна). Дозволяє контролювати повноту та своєчасність здавання документів.
3	Відомість обліку залишків матеріалів на складі (форма № М-14)	Служить для звірки даних складського та бухгалтерського обліку; відображає залишки матеріалів на певну дату за номенклатурними номерами та матеріально відповідальними особами.
4	Матеріальний ярлик (форма № М-16)	Розміщується на стелажах, у комірках або безпосередньо на партіях матеріалів; містить основні дані (найменування, номенклатурний номер, одиницю виміру, норму запасу), слугує «паспортом» кожної позиції.
5	Сигнальна довідка про відхилення фактичного залишку від норм запасу (форма № М-18)	Складається завідувачем складу при виявленні значних відхилень фактичних залишків від установлених нормативів; негайно передається керівництву та бухгалтерії для оперативного реагування.
6	Матеріальний звіт (форма № М-19)	Періодичний (як правило, містовний) звіт матеріально відповідальної особи про рух і залишки ТМЦ на складі; подається до бухгалтерії разом із первинними документами і є підставою для записів у бухгалтерському обліку.

Третю групу становлять документи, що підтверджують списання (відпуск у виробництво, реалізацію, ліквідацію через непридатність тощо) виробничих запасів. Їх склад, характеристика та призначення наведені в таблиці 2.4.

На практиці ж підприємство далеко не завжди оформлює повний комплект передбачених документів. Крім того, нормативно не зафіксовано чітких строків передачі первинних документів із складів і виробничих підрозділів до бухгалтерії. Навіть коли документи складаються, їх здавання відбувається нерегулярно, з пропусками окремих періодів або окремих

операцій, що призводить до несвоєчасного відображення фактів господарського життя в обліку та ускладнює подальшу зв'язку даних.

Таблиця 2.4

Первинні документи для оформлення списання (відпуску) виробничих запасів

№ п/п	Назва документа	Призначення документа
1	Лімітно-забірна картка (форма № М-8)	Використовується для багаторазового відпуску одного й того самого номенклатурного номера матеріалу протягом місяця в межах встановленого ліміту.
2	Лімітно-забірна картка (форма № М-9)	Застосовується для відпуску (до чотирьох разів на місяць) матеріалів, що строго лімітуються та відносяться на один конкретний вид витрат чи замовлення.
3	Акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів (форма № М-10)	Оформлюється при разовому або періодичному відпуску матеріалів понад ліміт, при заміні одного виду матеріалу іншим, а також при додатковій потребі, що виникає в процесі виробництва.
4	Накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів (форма № М-11)	Служить підставою для разового відпуску матеріалів підрозділам підприємства, передачі між складами або відокремленими господарствами (фермами, бригадами), розташованими поза основною територією підприємства.

Через недостатній контроль за документообігом первинні документи часто надходять до бухгалтерії несвоєчасно (здебільшого наприкінці місяця) і не в повному комплекті. Крім того, чинна система обліку виробничих запасів на багатьох підприємствах характеризується надмірним дублюванням однієї й тієї самої інформації в різних формах документів, що ускладнює обробку та підвищує ймовірність помилок.

Від якості організації та методичного забезпечення обліку виробничих запасів безпосередньо залежить раціональність і економність їх використання у виробничому процесі. На жаль, сучасна практика вітчизняних підприємств стикається з низкою суттєвих перешкод, що гальмують удосконалення цього розділу обліку, зокрема:

- застосування застарілих галузевих інструкцій і методик, які не відповідають чинним національним стандартам;
- розбіжності між нормативними вимогами та реальними способами відображення операцій із запасами в обліку;

- недостатнє або формальне нормування витрачання матеріалів за цільовим призначенням, що послаблює контрольні функції бухгалтерії та ускладнює виявлення нецільового використання ресурсів.

На основі проведеного аналізу специфіки діяльності ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»» та з урахуванням сучасного фінансово-економічного стану аграрних підприємств України нами розроблено узагальнену схему взаємозв'язку господарських операцій із виробничими запасами. Ця схема (рис. 2.1) стала основою для створення вдосконаленої методичної моделі обліку запасів, яка дає змогу підвищити прозорість, оперативність і контрольованість цього процесу).

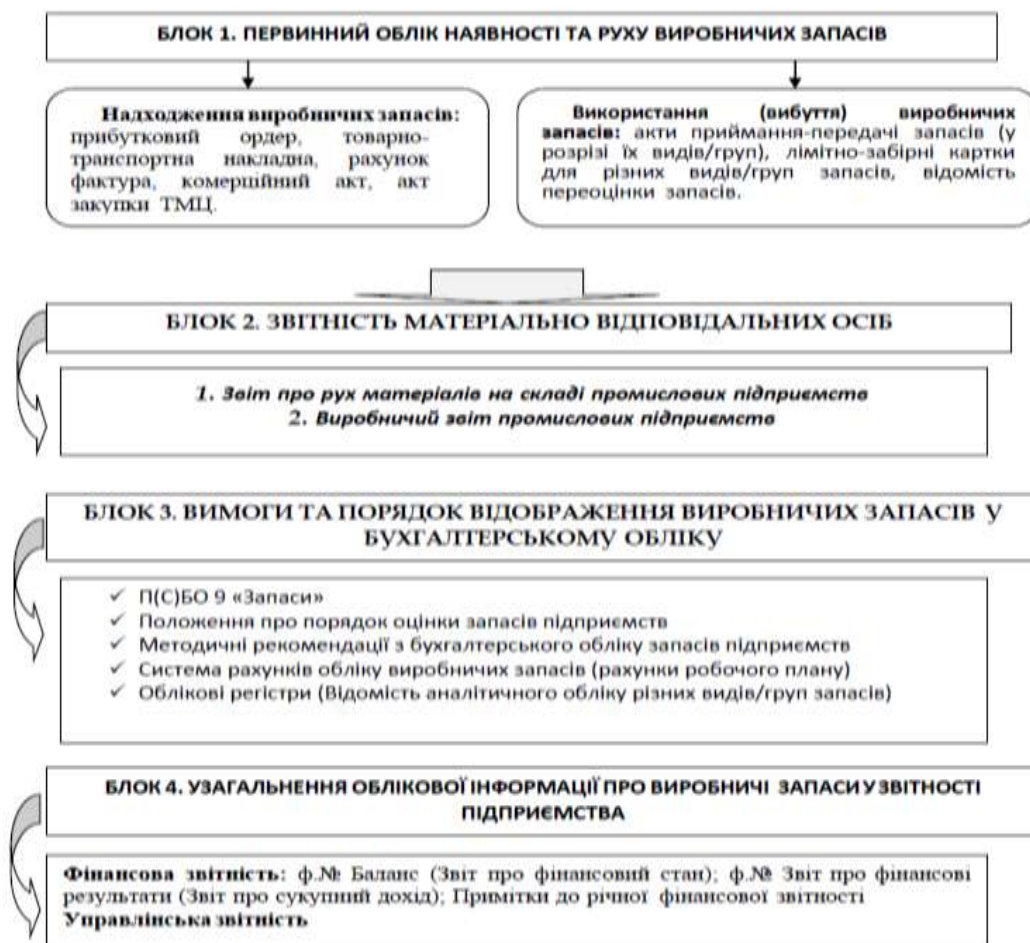

Рис. 2.1. Методична модель обліку виробничих запасів підприємств ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»»

Проведене дослідження організації та чинної практики обліку виробничих запасів на вітчизняних підприємствах свідчить, що існуюча методика вже не повною мірою відповідає сучасним умовам ринкового господарювання, потребам оперативного управління та вимогам міжнародних стандартів. Вона потребує суттєвого оновлення та адаптації.

Запропоновані нами напрями вдосконалення елементів облікової політики щодо виробничих запасів, а також оновлена методика їх бухгалтерського обліку, на нашу думку, дадуть змогу:

- забезпечити формування повної, точної та оперативної інформації про наявність, рух і використання запасів;
- створити надійну інформаційну базу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень на всіх рівнях.

Ключовим пріоритетом залишається підвищення якості первинного обліку – саме від чіткості, повноти та своєчасності первинних документів залежить ефективність усієї системи обліку виробничих запасів.

У перспективі доцільно продовжити дослідження у цьому напрямку, зокрема розробити та обґрунтувати комплексну методику інтегрованого аналізу й управління запасами з урахуванням можливостей сучасних комп'ютеризованих бухгалтерських програм (1С, SAP, BAS тощо). Такий підхід дозволить не лише автоматизувати рутинні облікові операції, а й створити інструменти прогнозування потреби в запасах, оперативного контролю відхилень і мінімізації надлишкових або дефіцитних залишків.

2.4. Особливості застосування методів обліку та оцінки виробничих запасів підприємства

Виробничі запаси посідають одне з ключових місць серед об'єктів бухгалтерського обліку та управлінського контролю на підприємстві. Саме від ефективності їх використання залежить швидкість обороту капіталу, рівень

витрат, собівартість готової продукції та, зрештою, розмір отриманого прибутку. Тому обліку цієї групи активів приділяється особлива увага.

У міжнародній практиці вибір методу оцінки вибуття запасів (FIFO, LIFO, середньозваженої вартості тощо) є важливим інструментом впливу на фінансовий результат і податкове навантаження. Крім того, у країнах як англосаксонської, так і континентальної моделей обліку підприємства мають право обирати між двома фундаментальними системами ведення обліку запасів — постійною (perpetual) та періодичною (periodic). В Україні, попри наявність нормативної бази, періодична система практично не застосовується і досі не отримала належного методичного опрацювання. Водночас саме вона могла б стати оптимальним і економічно виправданим рішенням для багатьох малих та середніх аграрних підприємств, дозволяючи суттєво спростити облік без втрати контролю.

Правильний вибір методів оцінки та системи обліку запасів безпосередньо впливає на достовірність інформації про витрати виробництва, ефективність управління запасами та результати реалізації продукції.

Разом з тим окремі положення національного стандарту П(С)БО 9 «Запаси» потребують уточнення та гармонізації з МСФЗ (IAS) 2 «Запаси». Зокрема, зберігаються розбіжності у визначенні окремих термінів, критеріях визнання, порядку оцінки при вибутті та розкритті інформації. Ці відмінності набувають критичного значення для підприємств із іноземним капіталом, тих, що готують консолідовану звітність за МСФЗ або здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, оскільки призводять до необхідності подвійного обліку та трансформації даних, що ускладнює процес і підвищує витрати на його ведення.

Правильна оцінка запасів є однією з найважливіших складових їх обліку, оскільки безпосередньо визначає достовірність собівартості продукції, фінансового результату та податкових розрахунків. Вибір оптимального методу оцінки завжди залежить від конкретних умов діяльності підприємства та поставлених управлінських цілей.

В Україні методологічні основи обліку запасів регламентовані П(С)БО 9 «Запаси» та відповідними методичними рекомендаціями, тоді як на міжнародному рівні ці питання врегульовані МСФЗ (IAS) 2 «Запаси», який чітко визначає правила формування первісної вартості та подальшої оцінки.

Згідно з національними стандартами оцінка запасів здійснюється у трьох ключових моментах: при їх надходженні, при вибутті та на дату складання балансу.

Первісна вартість придбаних запасів формується з урахуванням усіх фактично понесених витрат: сум, сплачених постачальнику (за вирахуванням відшкодовуваних непрямих податків), ввізного мита, транспортно-заготівельних витрат, витрат на доставку, страхування, вантажно-розвантажувальні роботи, а також витрат, пов'язаних із доопрацюванням і приведенням запасів у стан, придатний для використання за призначенням. Таким чином, у первісну вартість включаються всі прямі та супутні витрати, що забезпечують об'єктивне відображення реальної економічної вартості активу на момент оприбуткування.

На рис. 2.2 схематично зображено процес формування собівартості запасів та порядок їх оприбуткування.

Якщо запаси виробляються власними силами підприємства, їх первісна вартість дорівнює фактичній собівартості виробництва, яка розраховується відповідно до П(С)БО 16 «Витрати». До складу такої собівартості входять усі витрати, прямо або опосередковано пов'язані з виготовленням: прямі матеріальні ресурси, оплата праці виробничого персоналу разом із нарахуваннями на неї, амортизація обладнання, інші прямі витрати, а також розподілена частина загальновиробничих витрат (утримання цехів, управління виробництвом, експлуатація та ремонт основних засобів тощо).

Одним із ключових управлінських рішень, що впливає на достовірність фінансової звітності та розмір прибутку, залишається вибір методу оцінки вибуття запасів. Незважаючи на загальну гармонізацію, між П(С)БО 9 та МСФЗ (IAS) 2 зберігаються суттєві відмінності в переліку дозволених методів

і в деталях їх застосування. З 2005 року в Україні кількість офіційно дозволених методів оцінки вибуття запасів було скорочено до п'яти (ідентифікована собівартість, середньозважена собівартість, FIFO, норма витрат і метод ціни продажу для роздрібно́ї торгівлі). Проте досі відсутні чіткі практичні рекомендації щодо критеріїв вибору найбільш ефективного методу в конкретних галузевих чи організаційних умовах, що ускладнює обґрунтування облікової політики та знижує порівнянність звітних даних.

Рис. 2.2. Оцінка запасів при надходженні та формування їх собівартості

Для чіткого розуміння особливостей національного підходу до обліку виробничих запасів доцільно провести порівняльний аналіз ключових положень П(С)БО 9 «Запаси», МСФЗ (IAS) 2 «Запаси» та відповідних вимог американських стандартів US GAAP (зокрема, ARB № 43, глава 4). Така порівняльна характеристика наведена в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Порівняльна характеристика дозволених методів оцінки вибуття
виробничих запасів за різними системами обліку

№ п/п	П(С)БО 9 «Запаси» (Україна)	МСФЗ (IAS) 2 «Запаси»	US GAAP (ARB 43, глава 4 та подальші уточнення)
1	Ідентифікована собівартість конкретної одиниці запасів	Метод конкретної ідентифікації (specific identification)	За фактичною собівартістю кожної окремої одиниці
2	Середньозважена собівартість	Середньозважена собівартість (weighted average cost)	Метод середньої собівартості (average cost)
3	Собівартість перших за часом надходжень (FIFO)	FIFO (first-in, first-out)	FIFO – перші за часом придбання списуються першими
4	Метод нормативних витрат	Дозволяється використання нормативної (стандартної) собівартості за умови регулярного перегляду та наближення до фактичної	Стандартна собівартість (standard cost)
5	Метод ціни продажу (для роздрібною торгівлі)	Метод роздрібних цін (retail method) – лише для роздрібних підприємств із стабільною націнкою	Метод роздрібних цін (retail inventory method)
6	Не дозволено	Не дозволено (LIFO заборонено з 2000-х років)	LIFO – собівартість останніх за часом надходжень (дозволено та досить поширено в США)

Метод ідентифікованої собівартості (specific identification method) передбачає списання кожної одиниці запасів за її індивідуальною фактичною вартістю. Він застосовується до унікальних, незамінних активів (наприклад, дорогоцінні метали, антикваріат, спеціалізоване обладнання) або до запасів, що відпускаються під конкретні проекти та замовлення, де можливо точно відстежити витрати на кожну одиницю.

На сьогодні підприємства мають можливість обирати з кількох дозволених методів оцінки вибуття запасів, кожен з яких має свої сильні та слабкі сторони. Вибір оптимального методу повинен враховувати специфіку виробничого процесу, структуру витрат, інтереси власників і вимоги до достовірності звітності.

Серед українських компаній найпоширенішими та найзручнішими в практичному застосуванні залишаються два методи: середньозважена собівартість та FIFO (вартість перших за часом надходжень). Завдяки відносній простоті розрахунків і зрозумілим алгоритмам ці методи домінують у обліковій політиці більшості середніх і великих підприємств, забезпечуючи прийнятний баланс між точністю оцінки та трудовитратами на ведення обліку.

Метод специфічної ідентифікації доцільно застосовувати насамперед виробникам унікальної або високовартісної продукції, коли кожен одиницю можна чітко відстежити. Метод роздрібних цін, своєю чергою, є типовим для роздрібною торгівлі з великим асортиментом і стабільною торговельною націнкою. Використання нормативних витрат виправдане лише в умовах масового чи серійного виробництва, де витрати на створення та регулярне оновлення системи норм швидко окупаються за рахунок спрощення обліку та контролю.

Виробничі запаси є одним із ключових об'єктів управлінського обліку та зазвичай становлять суттєву частку активів балансу підприємства. Від того, наскільки раціонально вони закуповуються, зберігаються й використовуються, безпосередньо залежить собівартість продукції, розмір прибутку та швидкість обороту капіталу. Саме тому організації їх обліку й контролю приділяється підвищена увага.

У міжнародній практиці, особливо в країнах з розвинутою ринковою інфраструктурою, широко застосовується періодична система обліку запасів. Впровадження такої системи в Україні могло б значно спростити облік для багатьох малих і середніх підприємств, зокрема торговельних. Завдяки періодичній інвентаризації замість постійного відстеження кожної операції з'являється можливість консолідувати замовлення матеріалів, зменшувати кількість дрібних поставок, оптимізувати транспортні та адміністративні витрати й тим самим суттєво знизити загальні витрати на управління запасами.

Достовірна аналітична та синтетична облікова інформація є фундаментом ефективного управління виробничими запасами. Без належно налагодженого обліку їх руху керівництво підприємства втрачає можливість забезпечувати ритмічність виробництва, оперативно реагувати на зміни попиту та захищати свої позиції в конкурентному середовищі.

Саме дані аналітичного обліку дають найточнішу базу для розрахунку собівартості придбаних і використаних запасів, що в кінцевому підсумку визначає правильність вартісної оцінки цієї групи активів у бухгалтерському обліку та звітності.

Чітко структурований аналітичний облік є обов'язковою умовою раціональної організації всієї системи бухгалтерського обліку запасів. Для його якісного ведення необхідно дотримуватись кількох ключових принципів:

- кількість і деталізація аналітичних рахунків (субрахунків, позицій номенклатури) встановлюються виходячи з потреб конкретного підприємства та особливостей його діяльності;

- облік запасів ведеться одночасно в натуральному й вартісному виразі;

- первинні облікові реєстри (картки складського обліку, відомості, електронні таблиці) заповнюються за кожною номенклатурною позицією та матеріально відповідальною особою;

- наприкінці кожного звітного періоду обов'язково проводиться звірка оборотів і залишків аналітичних рахунків із відповідними синтетичними рахунками.

Синтетичний облік запасів здійснюється в межах 2-го класу Плану рахунків бухгалтерського обліку «Запаси». Безпосередньо для виробничих запасів призначено рахунок 20 «Виробничі запаси». На цьому рахунку узагальнюється інформація про наявність і рух сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, запасних частин, тари, матеріалів сільськогосподарського призначення, будівельних матеріалів, відходів виробництва, а також матеріалів, що перебувають у дорозі чи на переробці (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Призначення та побудова рахунку 20 «Виробничі запаси»

За дебетом рахунку 20 «Виробничі запаси» фіксуються операції збільшення: оприбуткування запасів при їх надходженні, дооцінка, а також безоплатне отримання чи внесок до статутного капіталу. За кредитом рахунку відображаються операції зменшення: відпуск у виробництво, на будівництво чи експлуатацію, передача в переробку, реалізація на сторону, уцінка або списання через нестачі та псування.

Для деталізації обліку до рахунку 20 відкриваються такі субрахунки: 201 «Сировина й матеріали», 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби», 203 «Паливо», 204 «Тара й тарні матеріали», 205 «Будівельні матеріали», 206 «Матеріали, передані в переробку», 207 «Запасні частини», 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення», 209 «Інші матеріали».

Виробничі запаси можуть надходити на підприємство різними шляхами:

- шляхом придбання за грошові кошти,

- як внесок учасників до статутного капіталу,
- на безоплатній основі,
- в результаті бартерних (обмінних) операцій.

Таблиця 2.6

Бухгалтерські проведення з надходження виробничих запасів у ТОВ
«Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»»

№ п/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
	Перекваліфіковано запаси з однієї групи в іншу в межах рахунку		
1.	Оприбутковано виробничі запаси (насіння, корми, добрива, тощо), виготовлені власним допоміжним виробництвом	20	23
2.	Переведено у виробничі запаси активи, які раніше обліковувались як товари для продажу	20	28
3.	Відображено транспортні витрати, оплачені готівкою або з поточного рахунку, що включаються до первісної вартості запасів	20	311
4.	Зараховано виробничі запаси в погашення дебіторської заборгованості	20	37
5.	Оприбутковано запаси, придбані підзвітною особою за готівку	20	372
6.	Оприбутковано виробничі запаси, внесені учасниками як вклад до статутного капіталу	20	46
7.	Оприбутковано запаси, отримані від постачальника (без ПДВ)	20	631
8.	Відображено суму податкового кредиту з ПДВ за отриманими запасами	641	631
9.	Включено до первісної вартості запасів суму непрямих податків (акциз, екологічний податок тощо), що не відшкодовуються	20	64
10.	Оприбутковано безоплатно отримані виробничі запаси	20	719
11.	Виявлено та оприбутковано надлишки запасів за результатами інвентаризації	20	719
12.	Сформовано пайовий капітал за рахунок внесення членами кооперативу виробничих запасів	20	41

Згідно з П(С)БО 9 вибуття виробничих запасів з балансу може відбуватися з різних причин: через їх відпуск у виробництво, продаж на сторону, внесення до статутного капіталу іншої організації, безоплатну передачу, а також унаслідок втрати ознак активу (моральне застаріння, закінчення строку придатності), псування, нестач чи крадіжки.

У бухгалтерському обліку операції з вибуття запасів відображаються за допомогою типових проводок, наведених у таблиці 2.7.

Окремо виділяється облік безоплатної передачі запасів. При такій операції їх балансова вартість списується проводкою Дт 949 «Інші витрати операційної діяльності» – Кт 20 «Виробничі запаси», а одночасно нараховується податкове зобов'язання з ПДВ виходячи із звичайних ринкових цін: Дт 949 – Кт 641 «Розрахунки за податками». Це забезпечує коректне відображення витрат у бухгалтерському обліку та виконання вимог податкового законодавства.

Таблиця 2.7

Відображення в обліку списання запасів підприємства

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Д-т	К-т
1	Відпущено запаси на капітальне будівництво, що виконується власними силами	15	20
2	Відпущено запаси у виробництво (основне, допоміжне)	23	20
3	Списано запаси на загальновиробничі потреби	91	20
4	Списано запаси на адміністративні (управлінські) потреби	92	20
5	Списано запаси на витрати зі збуту продукції	93	20
6	Відображено собівартість реалізованих на сторону виробничих запасів	943	20
7	Передано запаси як внесок до статутного капіталу іншого підприємства	14	20
8	Безоплатно передано запаси іншій організації	949	20
9	Виявлено та списано нестачу запасів за результатами інвентаризації	947	20
10	Відображено суму нестачі на позабалансовому обліку до моменту відшкодування	072	–
11	Нараховано суму відшкодування винною особою	375	716
12	Списано з позабалансового рахунку після відшкодування нестачі	–	072
13	Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ при нестачі (за ринковими цінами)	716	641
14	Винна особа відшкодувала нестачу: а) готівкою до каси	301	375
	б) утримано із заробітної плати	661	375

Отже, у цьому розділі нами детально розглянуто та проаналізовано порядок відображення операцій з виробничими запасами в бухгалтерському обліку ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»».

2.5. Контроль та аналітична оцінка ефективності використання виробничих запасів підприємства

Сьогодні ефективний облік і внутрішній контроль за відпуском та використанням виробничих запасів є однією з ключових складових управлінського процесу на підприємстві. Значення цих питань суттєво зросло через необхідність надавати керівництву та іншим користувачам оперативну, точну й повну інформацію про реальну наявність і рух запасів.

Нинішня система обліку та внутрішньогосподарського контролю, що формувалася роками, вже не повною мірою відповідає сучасним умовам господарювання. Розширення масштабів діяльності, ускладнення виробничих і логістичних процесів, зростання кількості та різноманітності операцій із запасами вимагають принципово нових підходів до їх контролю.

Основні форми організації внутрішньогосподарського контролю на підприємстві представлено на рисунку 2.4.

Повністю поділяємо позицію М. Т. Шендригоренка, який зазначає, що головними завданнями внутрішнього контролю є об'єктивна оцінка реального стану справ, своєчасне виявлення й усунення факторів, що перешкоджають досягненню поставлених цілей, а також оперативне інформування керівництва про виявлені проблеми та ризики.

Об'єктом контролю операцій із запасами виступають усі господарські процеси, пов'язані з їх придбанням, зберіганням, рухом і використанням, а також внутрішні та зовнішні відносини, що виникають у цих процесах. Найефективнішим рішенням для аграрних підприємств, на нашу думку, є

створення спеціалізованого підрозділу (служби внутрішнього контролю чи ревізійної комісії), який би системно й незалежно здійснював перевірку збереження та цільового використання матеріальних ресурсів.

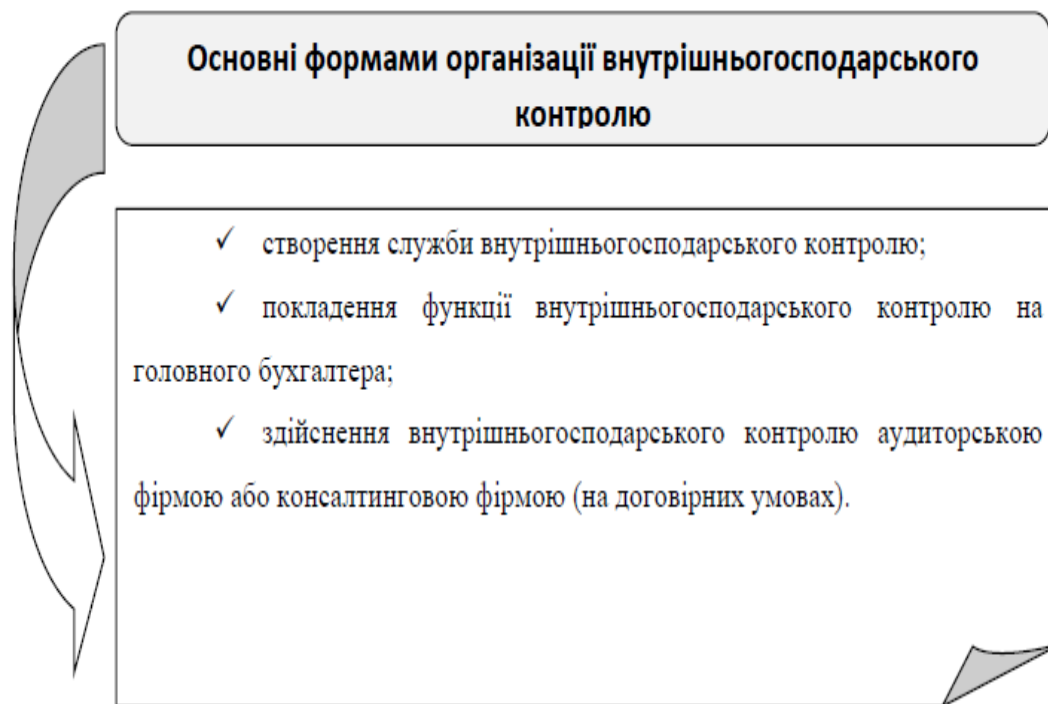

Рис. 2.4. Формами організації внутрішньогосподарського контролю на підприємстві

Визначаючи об'єкти контролю під час перевірки операцій з виробничими запасами, слід орієнтуватися на ключові цілі, які ставить перед собою контролер. До таких об'єктів належать:

положення облікової політики щодо формування первісної вартості запасів, обраний метод їх оцінки при вибутті, а також порядок документального оформлення надходження, зберігання та відпуску;

усі господарські операції, зафіксовані в первинних документах, облікових регістрах і звітності;

факти порушень, нестач, марнотратства чи зловживань, підтверджені актами інвентаризацій, матеріалами внутрішніх перевірок або висновками аудиторів.

Для підвищення дієвості внутрішнього контролю необхідно забезпечити не лише його регулярність і своєчасність, а й охоплення всіх без винятку процесів і операцій. Це дозволить постійно відстежувати реальний стан запасів, оперативно виявляти відхилення від норм і факти нераціонального використання ресурсів.

Особливу роль у прискоренні реакції на проблеми відіграє сигнальна інформація. Її доцільно формувати не лише за кожною операцією загалом, а й з розбивкою на окремі етапи (надходження, внутрішнє переміщення, відпуск у виробництво), із чітким зазначенням причин і характеру відхилень.

Результати перевірки якості та повноти документального оформлення руху й використання виробничих запасів рекомендуємо фіксувати в спеціальному робочому документі контролера (ревізора), структура якого наведена в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Приклад документа результатів перевірки документального оформлення операцій з використання виробничих запасів

ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»»

Номер	Документ		Сума, тис. грн. (умовні дані)	Опис недоліків
	дата	назва		
32	05.04.2024	Вимога	112,50	Не вказано повну назву підприємства-одержувача
44	17.06.2024	Вимога	58,60	Відсутній підпис матеріально відповідальної особи, яка отримала матеріальні цінності
65	10.05.2024	Вимога	136,18	Кількість відпущених матеріалів виправлена без підпису осіб, які затверджують виправлення
179	03.10.2024	Вимога	55,18	Немає підпису керівника підрозділу (особи, що дозволила відпуск)
15	15.01.2024	Вимога	108,55	Відсутній підпис особи, яка санкціонувала операцію
384	20.09.2024	Вимога	250,30	Не проставлено підпис бухгалтера підрозділу (цеху)
Тощо				

Для більш ґрунтового аналізу документів, у яких виявлено порушення, рекомендується провести зустрічну звірку даних первинного, аналітичного та синтетичного обліку. Такий підхід дозволить чітко розмежувати характер недоліків: проста неуважність або технічні помилки виконавців, випадкові описки чи навмисне перекручення інформації, що може свідчити про зловживання.

У процесі нормативної перевірки контролер насамперед вивчає чинну базу норм витрат матеріалів — галузеві стандарти, рекомендації наукових установ або внутрішні нормативи, затверджені самим підприємством. Після цього перевіряється обґрунтованість установлених лімітів відпуску зі складу у виробництво. Основними джерелами інформації тут виступають лімітно-забірні картки, накладні-вимоги та інші документи на відпуск матеріалів. При оцінці правильності лімітів враховуються плановий період, обсяги випуску продукції, чисельність працівників у бригадах (цехах) і норми витрат на одиницю продукції.

Кількісні показники дають змогу оцінити фактичну наявність матеріальних запасів, їх структуру, рівень забезпеченості виробництва, а також фізичний і функціональний стан активів. Загальна структура та обсяги виробничих запасів ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»» наведені в таблиці 2.9.

Аналіз структури та динаміки запасів ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»» за 2023–2024 роки показав, що загальний обсяг виробничих запасів і готової продукції зріс на 791 тис. грн, або на 15,1 %. Найсуттєвіше зростання продемонструвала готова продукція – на 927 тис. грн, а її частка в загальній структурі збільшилася на 10,77 процентних пункти. Це свідчить про нарощування обсягів виробництва та, можливо, про тимчасове накопичення складських залишків готової продукції.

Водночас спостерігається помітне скорочення залишків сировини й матеріалів (на 377 тис. грн), палива (на 78 тис. грн) та будівельних матеріалів (на 19 тис. грн). Таке зменшення може вказувати на вдосконалення системи

планування закупівель, прискорення оборотності матеріальних ресурсів і перехід до більш жорсткого контролю за їх витрачанням.

Таблиця 2.9

Наявність, склад та структура виробничих запасів

ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»», тис.грн.

№ п/п	Активи	Роки				Відхилення, +/-	
		2023		2024		тис. грн.	%
		тис. грн.	%	тис. грн.	%		
1	Сировина і матеріали	739	14,10	362	6,00	-377	-8,10
2	Паливо	187	3,57	109	1,81	-78	-1,76
3	Тара і тарні матеріали	2	0,04	1	0,02	-1	-0,02
4	Будівельні матеріали	28	0,53	9	0,15	-19	-0,38
5	Запасні частини	67	1,28	69	1,14	+2	-0,14
6	Поточні біологічні активи	1018	19,43	1208	20,02	+190	+0,59
7	Малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП)	0	0,00	123	2,04	+123	+2,04
8	Незавершене виробництво	1371	26,16	1395	23,12	+24	-3,04
9	Готова продукція	1836	35,03	2763	45,80	+927	+10,77
7	Всього запасів та готової продукції	5248	100,00	6039	100,00	+791	-

У 2024 році в структурі оборотних активів з'явилася нова позиція – малоцінні та швидкозношувані предмети (123 тис. грн), що раніше не обліковувалися окремо. Частка незавершеного виробництва знизилася на 3,04 процентних пункти, що позитивно характеризує скорочення тривалості виробничого циклу та підвищення оперативності технологічних процесів.

Отже, за досліджуваний період підприємство одночасно наростило виробничі потужності й обсяги випуску готової продукції та досягло відчутного покращення ефективності використання сировини, матеріалів і паливно-мастильних ресурсів.

Для кращого наочного сприйняття динаміки виробничих запасів побудуємо рисунок 2.5.

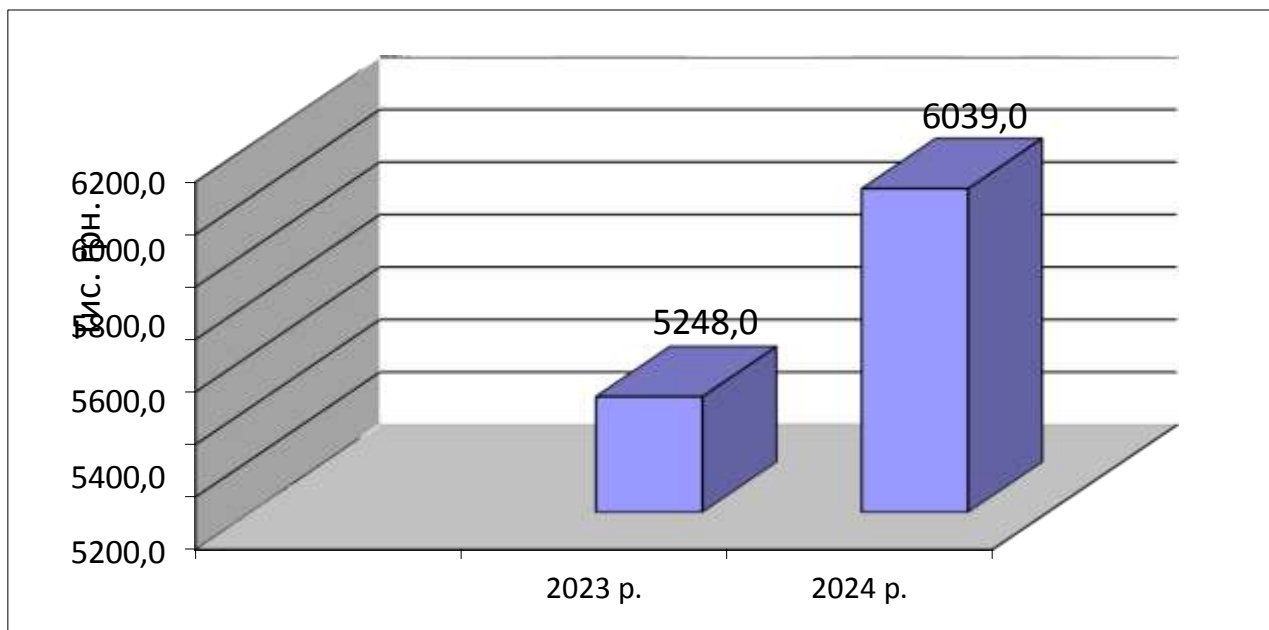

Рис. 2.5. Динаміка вартості товарно-матеріальних цінностей в ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»» протягом 2023-2024 років, тис.грн.

Підсумовуючи, у структурі запасів за 2024 рік спостерігається зростання практично за всіма позиціями (за винятком незначного скорочення запасних частин), що загалом є позитивним сигналом і свідчить про нарощування матеріально-технічної бази підприємства.

Аудиторська оцінка ефективності використання сировинно-матеріальних ресурсів проводиться в чітко визначеній послідовності: спочатку аналізується динаміка ключових показників матеріаломісткості, потім встановлюється сума економії або перевитрат матеріалів через зміну цього показника, далі розраховується вплив ефективності використання матеріалів на обсяг випущеної продукції й на завершення визначаються наявні резерви підвищення ефективності та потенційне додаткове зростання виробництва за рахунок раціональнішого використання наявних запасів.

У структурі запасів найбільшу питому вагу (20,0 %) займають поточні біологічні активи, що цілком відповідає специфіці аграрного виробництва. На другому місці – готова продукція (45,8 % від загального обсягу), що підтверджує зростання випуску. Традиційні статті сировини і матеріалів, палива, запасних частин та будівельних матеріалів займають значно меншу частку, що вказує на оптимізацію їх обсягів і прискорення оборотності.

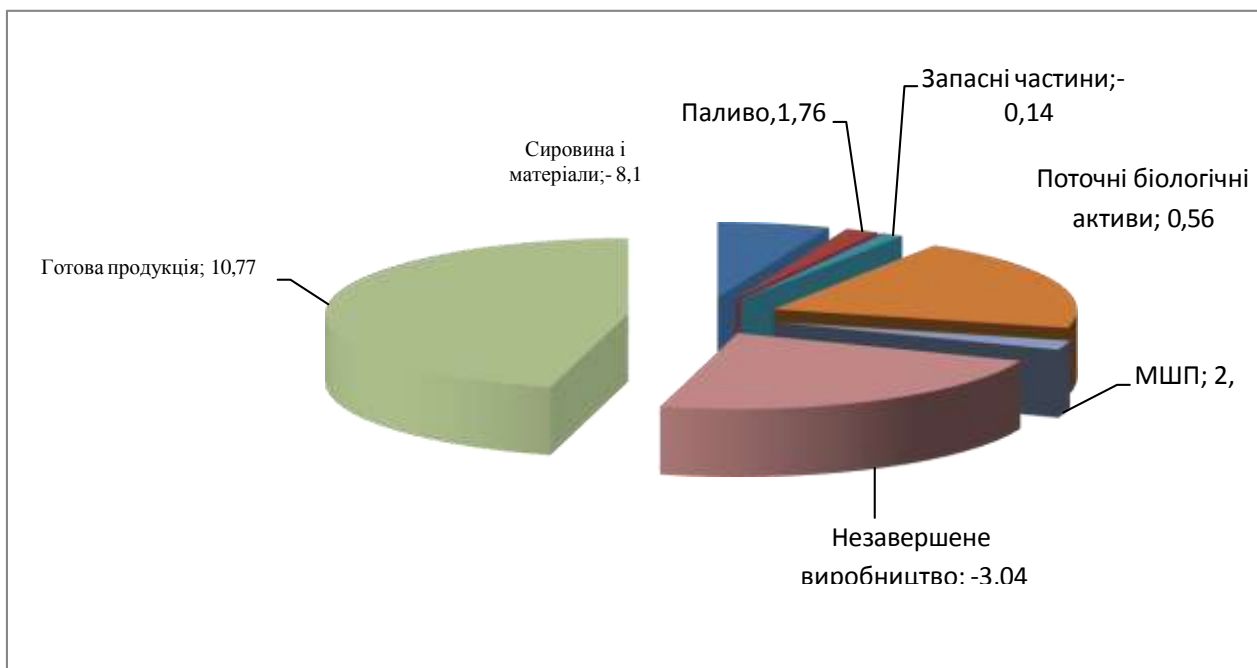

Рис. 2.6. Структура виробничих запасів в ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»», 2024 рік, %.

Оцінка ефективності використання матеріально-сировинних ресурсів у практичній аналітичній роботі базується на системі взаємопов'язаних показників, які умовно поділяють на дві групи:

- узагальнюючі – матеріаломісткість продукції, матеріаловіддача, частка матеріальних витрат у собівартості, коефіцієнт корисного використання матеріалів;

- часткові (індивідуальні) – рівень споживання окремих видів ресурсів (сировини, допоміжних матеріалів, палива, електроенергії), а також динаміка матеріаломісткості конкретних видів продукції чи виробів.

Нижче наведено аналіз зазначених показників для ТОВ

«Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»». Результати розрахунків узагальнено в таблиці 2.10.

Аналіз даних таблиці свідчить, що за досліджуваний період матеріаломісткість продукції зросла на 0,2 грн матеріальних витрат на 1 грн випущеної продукції. Таке підвищення є негативною тенденцією, оскільки вказує на збільшення питомої ваги матеріальних витрат у собівартості та, відповідно, на зниження ефективності використання сировинно-матеріальних ресурсів підприємства.

Таблиця 2.10

Динаміка показників ефективності використання матеріальних ресурсів
ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро» за
досліджуваний період

№ п/п	Показник	На початок періоду	На кінець періоду	Відхилення
1	Матеріаломісткість продукції, грн/грн випуску	0,60	0,64	+0,04
2	Матеріаловіддача, грн випуску/грн матеріальних витрат	1,75	1,56	-0,19
3	Частка матеріальних витрат у собівартості, %	81,56	80,28	-1,28 п.п.
4	Сировиномісткість продукції, грн/грн випуску	0,24	0,23	-0,01
5	Паливомісткість продукції, грн/грн випуску	0,008	0,004	-0,004

Зниження матеріаловіддачі на 0,19 грн випуску на кожну гривню матеріальних витрат, а також зростання загальної матеріаломісткості на 0,04 грн свідчить про погіршення ефективності використання матеріальних ресурсів у цілому. Водночас сировиномісткість скоротилася на 0,01, а паливомісткість – на 0,004 грн/грн продукції, що є позитивним моментом і частково пом'якшує загальну негативну тенденцію.

Узагальнюючі показники дають лише орієнтовну картину стану справ і не дозволяють глибоко розкрити внутрішні резерви підвищення ефективності.

Для детальнішого аналізу необхідне залучення часткових і індивідуальних показників.

Отже, комплексна оцінка використання виробничих запасів за 2023–2024 роки свідчить про наявність ознак їх недостатньо ефективного використання на підприємстві. Основними тривожними сигналами є зростання матеріаломісткості та зниження матеріаловіддачі, що негативно впливає на собівартість і рентабельність.

Проведення факторного аналізу причин зростання матеріаломісткості продукції, а також пошук резервів її зниження рекомендується здійснювати за структурованою схемою, наведеною на рисунку 2.7.

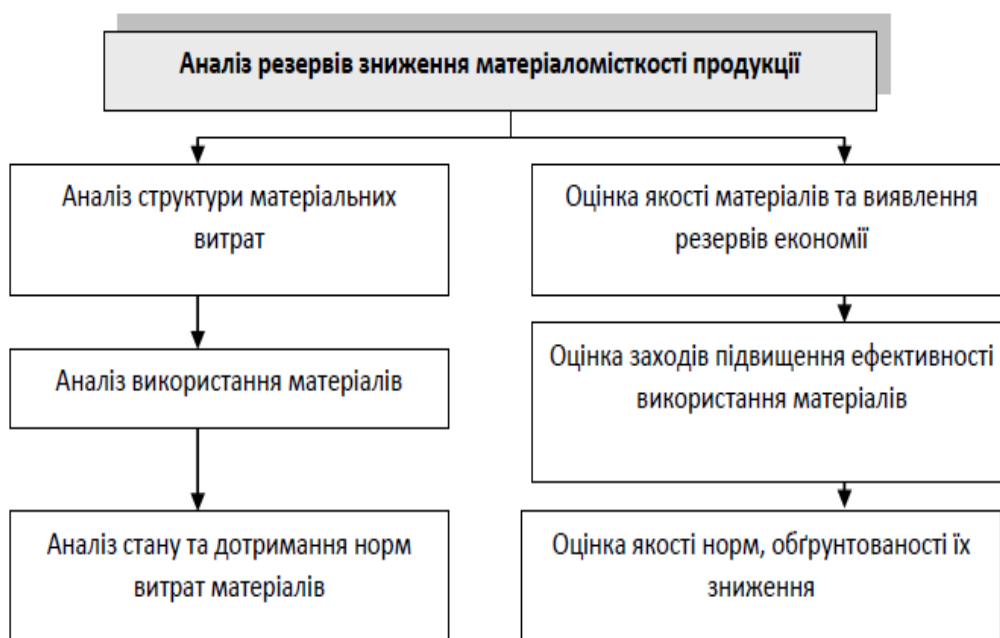

Рис. 2.7. Схема аналізу резервів зниження матеріаломісткості продукції

Завершальним етапом аудиторської оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів є виявлення нереалізованих у звітному періоді можливостей щодо зниження норм витрат і загальної матеріаломісткості.

Різні фактори впливають на обсяг виробництва по-різному: зростання обсягів закупівель і надходження матеріальних ресурсів сприяє розширенню випуску, тоді як надмірне накопичення залишків, навпаки, може стримувати ефективність їх використання.

У випадку ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»» серед основних резервів зниження матеріаломісткості можна виділити:

- пошук альтернативних постачальників сировини та матеріалів із вигіднішими цінами;
- інвестування в модернізацію та оновлення основних фондів;
- підвищення рівня механізації й автоматизації виробничих процесів;
- розробку нових видів продукції, розширення асортименту та впровадження більш ощадних технологій;
- реалізацію заходів з енергозбереження та раціонального використання енергоресурсів.

Упровадження цих заходів дасть змогу суттєво знизити питомі витрати матеріалів на одиницю продукції, підвищити конкурентоспроможність і фінансову стійкість підприємства..

Висновки до 2 розділу

1. Проведено класифікацію факторів, що впливають на стан і рух виробничих запасів, та здійснено їх типологізацію за низкою критеріїв: напрямом впливу (внутрішні та зовнішні), характером дії (прямі й непрямі), тривалістю впливу, а також за відношенням до окремих управлінських функцій щодо запасів.

2. На підставі вивчення чинних нормативно-правових актів, наказів про облікову політику вітчизняних підприємств, а також узагальнення теоретичних і практичних напрацювань фахівців розроблено та запропоновано оптимальну структуру розділу облікової політики, присвяченого обліку виробничих запасів, спеціально для ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»».

3. Запропоновано вдосконалену схему взаємозв'язку господарських операцій із виробничими запасами, яка стала основою нової методичної моделі їх бухгалтерського обліку. Крім того, розроблено зразок робочого

документа контролера (ревізора) для фіксації результатів перевірки якості документального оформлення операцій із використанням запасів.

4. Особливо важливе значення має правильний вибір постачальників матеріальних ресурсів. Неритмічність поставок сировини й матеріалів призводить до простоїв техніки, втрати робочого часу, вимушених понаднормових робіт із підвищеною оплатою, що в підсумку суттєво збільшує собівартість продукції та зменшує прибуток підприємства. Не менш критичним є й питання якості отриманих ресурсів: низька якість сировини та матеріалів спричиняє зростання понадпланових відходів, зниження виходу кондиційної продукції та погіршення її споживчих характеристик..

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИЧНИХ АСПЕКТІВ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Практичні аспекти вдосконалення обліку виробничих запасів на підприємстві

Реформи економіки України неможливо уявити без переходу до якісно нових підходів до організації та управління виробництвом. Це, у свою чергу, вимагає суттєвої трансформації системи господарського обліку й постійного вдосконалення інформаційного забезпечення управлінських рішень.

Виробничі запаси (сировина, матеріали, насіння, корми, паливо, добрива тощо) є предметами праці – об'єктами, на які спрямована діяльність людини для отримання готової продукції. На відміну від засобів праці, що зберігають свою натуральну форму й переносять вартість частинами протягом кількох циклів, предмети праці повністю споживаються в одному виробничому циклі, цілком переносячи свою вартість на новостворений продукт.

В аграрному секторі спостерігається стійке зростання обсягів використання товарно-матеріальних цінностей, що зумовлено як розширенням виробництва, так і високою часткою матеріальних витрат у собівартості, а також загальним підвищенням цін на ресурси. У ринкових умовах особливої актуальності набуває завдання покращення якісних характеристик використання запасів – зниження матеріало- та сировиномісткості, економія ресурсів, зменшення відходів.

Сучасні підприємства прагнуть прискорювати оборотність запасів і мінімізувати їх залишки, зберігаючи при цьому безперебійність виробничого процесу. Водночас запаси залишаються однією з найбільш капіталомістких статей активів і суттєво впливають на фінансову політику та рівень операційної стійкості суб'єкта господарювання. На практиці багато компаній недооцінюють майбутню потребу в ресурсах, що призводить до вимушеного

«заморожування» значно більших обсягів обігового капіталу, ніж планувалося.

Таким чином, постійна щоденна потреба у предметах праці на діючому підприємстві дає всі підстави відносити їх до складу матеріальних оборотних коштів і розглядати як важливу складову поточних активів.

Виробничі запаси є невід'ємною складовою діяльності будь-якого підприємства незалежно від форми власності чи галузі. Вони становлять одну з найбільших і найважливіших статей активів балансу. З одного боку, достатній та правильно сформований запас гарантує безперервність і ритмічність виробництва, забезпечує економічну безпеку та стійкість підприємства. З іншого – на великих аграрних і промислових об'єктах утримання запасів вимагає значного залучення обігового капіталу. Тому якість організації обліку, контролю та управління виробничими запасами безпосередньо впливає на точність розрахунку прибутку, фінансовий стан, конкурентні позиції та загальну ефективність роботи підприємства.

Методологічні засади формування інформації про запаси у бухгалтерському обліку та її відображення у фінансовій звітності встановлено П(С)БО 9 «Запаси». Згідно зі стандартом запаси визнаються активом лише за умови ймовірності отримання майбутніх економічних вигод від їх використання та можливості достовірного визначення їх вартості.

Поділяємо позицію більшості дослідників, які вважають чинну систему обліку та оцінки виробничих запасів недостатньо досконалою і такою, що потребує суттєвого оновлення. З цією метою розроблено та запропоновано комплекс напрямів удосконалення обліку виробничих запасів (рис. 3.1).

Запропонована структура заходів здатна стати основою для підвищення якості ресурсного забезпечення та стабільності виробничого процесу. Додатково для покращення системи постачання й обліку доцільно:

- запровадити єдині уніфіковані форми первинних документів,
- встановити чіткий регламент приймання, відпуску, переміщення та зберігання матеріальних цінностей,

- посилити контроль за дотриманням встановлених норм і лімітів витрачання.

Реалізація цих кроків дозволить мінімізувати помилки, підвищити прозорість руху запасів і знизити ризик зловживань.

Рис. 3.1. Запропонована структура напрямів удосконалення обліку виробничих запасів

На підприємстві доцільно значно розширити використання сучасних комп'ютерних технологій у бухгалтерському обліку. Автоматизація кардинально змінює технологію роботи бухгалтерії: одна особа може одночасно виконувати кілька функцій, що раніше вимагало залучення різних спеціалістів. Наприклад, бухгалтер не лише формує касові ордери, а й автоматично відображає операції в облікових регістрах. Завдяки цьому процес обробки інформації суттєво прискорюється.

Серед ключових переваг бухгалтерських програм:

- миттєве формування балансу та оборотних відомостей у будь-який момент;

- одночасне ведення кількох оборотних відомостей за різними аналітичними розрізами;
- оперативне коригування вже введених операцій;
- гнучке доповнення журналу-ордера новими проводками в будь-якому місці;
- автоматичне формування всієї необхідної звітності на основі єдиного журналу операцій.

Оскільки дані вводяться в єдину базу, будь-які зміни одразу стають доступними всім користувачам системи. Це вимагає високої дисципліни та належної кваліфікації персоналу, який працює з інформацією.

Спільна база даних забезпечує одночасне використання єдиної нормативно-довідкової інформації: довідників контрагентів, підрозділів, статей витрат, кореспонденції рахунків, номенклатури-цінника запасів, шаблонів типових операцій тощо.

Отже, для ефективного обліку виробничих запасів необхідний не лише порядок у первинній документації, а й чітко налагоджений виробничий процес. З цією метою розроблено економічний механізм оптимізації обліку запасів (рис. 3.2).

Окрему увагу приділено вдосконаленню складського обліку. На нашу думку, при надходженні запасів доцільно запровадити обов'язковий партійний облік із застосуванням лінійно-позиційного методу, що враховує якісні та технологічні особливості кожної партії.

Ще одним важливим кроком є спрощення документообігу при відпуску матеріалів: пропонується централізовано формувати всі документи на відпуск через автоматизовану систему. Це значно зменшить обсяг паперової роботи на складах, скоротить час на оформлення операцій і усуне дублювання інформації, яке зараз ускладнює облік матеріальних ресурсів. [3].

Рис. 3.2. Економічний механізм удосконалення обліку виробничих запасів

Одним із ключових «складських» документів залишається лімітно-забірна картка. На практиці її оформлення відбувається нерегулярно, а до бухгалтерії документи зазвичай потрапляють лише наприкінці місяця, коли виникає термінова потреба закрити звітність. Така «хвильова» подача документів і різке зростання їх кількості в останні дні місяця створюють значне навантаження як на склади, так і на підрозділи матеріально-технічного забезпечення.

Для усунення цієї проблеми необхідно:

- запровадити чіткий графік здавання первинних документів (наприклад, щотижнево або кожні 10 днів);
- розробити єдину універсальну форму лімітно-забірної картки, яка міститиме всю необхідну інформацію та усуне дублювання.

У новій формі доцільно передбачити:

- розширений перелік об'єктів витрат (основне й допоміжне виробництво, ремонтно-експлуатаційні потреби, разові замовлення) із зазначенням кодів;

- окрему графу «напрямок використання» (основна продукція, запасні частини, ремонт тощо);

- значно більшу кількість рядків, що дозволить одночасно відпускати два-три (або більше) номенклатурних номери запасів в одному документі.

Така модернізована лімітно-забірна картка суттєво зменшить загальну кількість документів, спростить їх обробку, знизить ризик помилок і прискорить закриття звітної періоду. У підсумку бухгалтерія отримає можливість працювати рівномірно протягом усього місяця, що позитивно позначиться на загальній ефективності облікового процесу та діяльності підприємства в цілому.

3.2. Удосконалення документування обліку та контролю виробничих запасів для підвищення якості бухгалтерського процесу на підприємстві

Достовірність фінансової звітності підприємства значною мірою визначається якістю організації бухгалтерського обліку, чіткістю процедур та ефективністю системи внутрішнього контролю, що робить питання правильного ведення обліку й контролю виробничих запасів одним із найбільш актуальних у сучасній практиці управління.

Виробничі запаси становлять невід'ємну та одну з найвагоміших складових активів будь-якого суб'єкта господарювання незалежно від форми власності чи галузі. Вони забезпечують безперервність і ритмічність виробничого процесу, створюють основу економічної безпеки підприємства, водночас потребуючи значного залучення обігових коштів. Відповідно, рівень достовірності й оперативності обліку цих активів безпосередньо впливає на

правильність визначення фінансового результату, оцінку фінансового стану, конкурентних позицій та загальної ефективності діяльності.

Раціональний облік запасів можливий лише за умови добре організованої системи складського господарства, актуальної номенклатури-цінника, чітких внутрішніх регламентів, обґрунтованої класифікації та науково обґрунтованих норм витрачання. Саме грамотна організація зберігання й використання матеріальних ресурсів є запорукою стабільного та рентабельного виробництва: економне й цільове споживання запасів знижує собівартість продукції, сприяє формуванню конкурентоспроможної ціни та зростанню прибутковості.

З метою вдосконалення контролю за рухом і збереженням виробничих запасів розроблено нову комплексну методику, яка, на відміну від традиційних підходів, охоплює тестування системи внутрішнього контролю, побудову загального плану й програми перевірки, а також використання стандартизованих робочих документів. Такий структурований підхід дає змогу всебічно дослідити облік запасів, перевірити правильність їх відображення в облікових регістрах і звітності, своєчасно виявити помилки та порушення, а головне – суттєво підвищити результативність і ефективність контрольних процедур. Тест внутрішнього контролю виробничих запасів наведено в таблиці 3.1.

Метою контролю виробничих запасів є встановлення повної відповідності фактичного стану їх наявності, збереження, руху та обліку вимогам чинного законодавства, а також підтвердження правильності документування операцій, достовірності ведення облікових регістрів і коректності відображення інформації у фінансовій звітності підприємства.

Контроль здійснюється шляхом комплексної перевірки відповідності положень облікової політики підприємства нормативним вимогам, наявності та належного оформлення первинної документації, повноти й точності аналітичного та синтетичного обліку, а також правильності формування звітних показників щодо виробничих запасів.

Таблиця 3.1.

Тестування системи внутрішнього контролю та елементів облікової політики щодо виробничих запасів ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»»

№	Зміст питання	Варіанти відповіді			
		Інформація відсутня	Так	Ні	Примітки
1	Чи затверджено наказом про облікову політику склад (перелік) активів, що відносяться до виробничих запасів?				
	Чи визначено одиницю бухгалтерського обліку запасів (номенклатурний номер, однорідна група, партія тощо)?				
	Чи зафіксовано метод зарахування придбаних або виготовлених власними силами запасів на баланс підприємства?				
	Чи встановлено порядок визнання запасів активом та правила їх первісної оцінки?				
	Чи обрано та задокументовано один або кілька дозволених методів оцінки вибуття виробничих запасів (FIFO, середньозважена собівартість тощо)?				
	Чи визначено спосіб обліку та розподілу транспортно-заготівельних витрат (включення до первісної вартості чи віднесення на витрати періоду)?				
	Чи прописано порядок оцінки запасів на дату балансу (за собівартістю чи чистою вартістю реалізації)?				
	Чи встановлено періодичність перерахунку середньозваженої собівартості одиниці запасів (щомісячно, щоквартально, при кожній операції тощо)?				

Ефективне управління виробничими запасами є однією з ключових складових діяльності будь-якого сільськогосподарського підприємства. Наявність достатніх запасів матеріалів, насіння, добрив та палива безпосередньо впливає на безперервність виробничого процесу та фінансові результати підприємства. У цьому контексті система внутрішнього контролю та елементи облікової політики відіграють надзвичайно важливу роль, оскільки вони забезпечують правильне ведення обліку, запобігають втратам та зловживанням, а також підвищують прозорість фінансової інформації.

Тестування системи внутрішнього контролю та облікової політики дозволяє не лише оцінити ефективність існуючих процедур, а й виявити потенційні ризики, що можуть негативно вплинути на точність обліку виробничих запасів та на фінансові результати підприємства.

Загальний план проведення контрольних процедур з виробничих запасів представлено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Загальний план контролю виробничих запасів
ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»»

Етап контролю	Процедури контролю	Період проведення	Виконавці
Підготовчий	Розробка плану та програми контролю, визначення обсягу й глибини перевірки, формування робочої групи		
Основний	Оцінка відповідності положень облікової політики підприємства вимогам П(С)БО 9 «Запаси»		
	Перевірка наявності, правильності оформлення та своєчасності первинних документів		
	Аналіз повноти й точності ведення аналітичного обліку запасів за видами, партіями та місцями зберігання		
	Звірка даних синтетичного обліку з первинними документами та аналітичними регістрами		
	Підтвердження достовірності відображення виробничих запасів у фінансовій звітності		
Завершальний	Узагальнення результатів контролю, оформлення та підписання акту перевірки		

Програма контролю виробничих запасів представлена в таблиці 3.3. Вона містить перелік ключових контрольних процедур, спрямованих на виконання основних завдань перевірки. Кожному пункту програми відповідає спеціально розроблений робочий документ контролера, який використовується для фіксації виконаних процедур, отриманих доказів і зроблених висновків (додаток П).

Таблиця 3. 3

Програма контролю виробничих запасів

№	Мета перевірки	Основні контрольні процедури	Критерії якості*	Методи контролю	Код робочого документа	Період виконання	Ви кон авець	Примітки
1	Підтвердити відповідність елементів облікової політики вимогам П(С)БО 9	Аналіз наказу про облікову політику щодо складу, оцінки та методів обліку запасів	А, Б, В, Г, Д	Документальний, арифметичний, по суті, вибірковий	ВЗ-1			
2	Переконатися в наявності та належному оформленні первинної документації	Перевірка комплектності, своєчасності та правильності заповнення первинних документів	А, Б, В, Г, Д	Документальний, по суті, арифметичний, вибірковий	ВЗ-2			
3	Встановити правильність формування первісної вартості та виключення заборонених витрат	Аналіз аналітичних регістрів (карток складського обліку, відомостей руху запасів)	А, Б, В, Г, Д	Документальний, арифметичний, по суті, вибірковий	ВЗ-3			
4	Підтвердити достовірність даних синтетичного обліку запасів	Звірка оборотів і залишків за рахунком 20 з первинними та аналітичними регістрами	А, Б, В, Г, Д	Документальний, арифметичний, по суті, вибірковий	ВЗ-4			
5	Перевірити правильність відображення запасів у фінансовій звітності	Порівняння даних бухгалтерського обліку з рядками Балансу (ф. №1) та приміток	А, Б, В, Г, Є	Документальний, арифметичний, суцільний	ВЗ-5			

Критерії якості перевірки: наявність - А; правдивість – Б; права та зобов’язання – В; повнота – Г; вимірювання – Д; оцінку вартості – Е; подання і розкриття – Є.

Законодавство не містить вичерпного переліку обов'язкових форм первинних документів для обліку виробничих запасів, що залишає підприємствам простір для самостійного вдосконалення документообігу з метою підвищення якості бухгалтерського процесу.

З цією метою розроблено та запропоновано низку допоміжних (довідкових) форм, які значно полегшують організацію обліку, зокрема:

- шаблон розділу наказу про облікову політику підприємства, присвяченого виробничим запасам (з чітким визначенням складу запасів, одиниці обліку, методів оцінки вибуття, порядку розподілу ТЗВ тощо);

- робочу таблицю (довідку-розрахунок) для формування та документального обґрунтування первісної вартості кожної партії запасів.

Запропоновані форми наведено в додатках (або в таблицях). Їх впровадження дозволить уніфікувати підходи, зменшити ризик помилок і суттєво спростити подальші контрольні процедури. таблицях 3.4-3.5.

Одним із ключових напрямів удосконалення обліку наявності та руху виробничих запасів є максимальне спрощення документообігу.

Зокрема, коли відпуск матеріалів у виробництво здійснюється в межах установлених лімітів і є регулярним, доцільно відмовитися від окремих лімітно-забірних карток і оформлювати відпуск безпосередньо в картках складського обліку (форма № М-12). Для цього достатньо передбачити в картці додаткову графу для підпису особи, яка отримує матеріали. Такий самий підхід можна застосовувати і до внутрішнього переміщення запасів між складами чи підрозділами: рух фіксується одразу в картці складського обліку відповідального складу без оформлення додаткових накладних-вимог (форма № М-11).

Розділ «Облік виробничих запасів» визначає порядок організації обліку матеріально-виробничих ресурсів підприємства, включаючи насіння, добрива, паливо, запчастини та інші ресурси, що використовуються у виробничому процесі.

Таблиця 3.4

Рекомендована форма розділу «Облік виробничих запасів»
до наказу про облікову політику підприємства
(ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»»)

№ п/п	Елемент облікової політики	Зміст (обраний варіант)	Пункт наказу
1	Склад виробничих запасів	Сировина та матеріали; Придбані напівфабрикати та комплектуючі вироби; Паливо; Тара та пакувальні матеріали; Будівельні матеріали; Запасні частини; Матеріали, передані на переробку; Інші види матеріалів.	п. 2.1
2	Одиниця бухгалтерського обліку запасів	Окреме найменування (номенклатурний номер)	п. 2.2
3	Порядок зарахування придбаних або виготовлених запасів на баланс	За первісною вартістю	п. 2.3
4	Оцінка запасів, отриманих як внесок до статутного капіталу	За справедливою вартістю, погодженою засновниками	п. 2.4
5	Оцінка безоплатно отриманих виробничих запасів	За справедливою вартістю на дату оприбуткування	п. 2.5
6	Оцінка запасів, отриманих в обмін на подібні запаси	За балансовою вартістю переданих запасів	п. 2.6
7	Оцінка запасів, отриманих в обмін на неподібні запаси	За справедливою вартістю отриманих запасів	п. 2.7
8	Метод оцінки вибуття виробничих запасів	Метод середньозваженої собівартості (перерахунок здійснюється щомісячно)	п. 2.8

Основна мета розділу – забезпечення достовірного, повного та своєчасного обліку виробничих запасів, що дозволяє:

- контролювати наявність та рух запасів;
- запобігати втратам, розкраданням та нераціональному використанню ресурсів;
- формувати точні дані для бухгалтерського обліку та фінансової звітності;

- забезпечувати відповідність обліку законодавству України та внутрішнім регламентам підприємства.

Ці заходи суттєво скорочують кількість первинних документів, зменшують трудовитрати комірників і бухгалтерів, мінімізують ризик розбіжностей між складським і бухгалтерським обліком, зберігаючи при цьому повний контроль за рухом матеріальних цінностей.

Таблиця 3.5

Довідкова відомість визначення первісної вартості
виробничих запасів

№ п/п	Складова витрат	Включається до первісної вартості	Не включається до первісної вартості
1	Сума, сплачена постачальнику за договором (за вирахуванням непрямих податків і наданих знижок)	Так	
2	Ввізне мито	Так	
3	Непрямі податки, що не відшкодовуються підприємству	Так	
4	Транспортно-заготівельні витрати (заготівля, вантажно-розвантажувальні роботи, транспортування до місця використання, страхування ризиків транспортування)	Так	
5	Понаднормові втрати та нестачі запасів		Так
6	Витрати на зберігання (крім витрат, необхідних у виробничому процесі до наступного технологічного етапу)		Так
7	Фінансові витрати (за винятком капіталізованих відповідно до П(С)БО 31)		Так
8	Витрати на продаж		Так

Запропоновано також удосконалену форму акту приймання-передачі виробничих запасів із виробництва на склад (додаток В), яка усуває дублювання інформації та забезпечує чітке фіксування всіх необхідних реквізитів.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що послідовне впровадження розроблених заходів щодо вдосконалення обліку та контролю виробничих запасів створить умови для суттєвого підвищення якості

облікової інформації, прискорення документообігу, зниження трудо- та часових витрат, а в кінцевому підсумку – до помітного зростання результативності фінансово-господарської діяльності підприємства загалом.

Висновки до 3 розділу

1. У процесі дослідження практичних аспектів обліку виробничих запасів та аналізу сучасних проблем їх використання в виробничому циклі виявлено низку напрямів оптимізації. Запропоновано цілісний механізм удосконалення системи обліку й контролю запасів, реалізація якого здатна стати ключовою умовою стабільного та ефективного функціонування виробництва. Розроблена структурна модель охоплює послідовність необхідних заходів, впровадження яких дозволить оптимізувати фінансово-господарську діяльність, суттєво знизити витрати на придбання, зберігання й списання запасів у виробництво, а також забезпечити їх раціональне використання. Завдяки цьому підприємство отримує можливість здійснювати якісний поточний контроль руху матеріальних ресурсів, що в довгостроковій перспективі сприятиме підвищенню рентабельності та поступовому зростанню прибутку.

2. Застосування розроблених методичних принципів під час організації внутрішнього аудиту матеріально-виробничих запасів дає змогу всебічно оцінити дієвість існуючої системи внутрішнього контролю, встановити реальний стан обліку запасів, виявити недоліки та слабкі місця. Отримані результати створюють надійну основу для оперативного усунення виявлених порушень, вдосконалення облікових процедур і загального підвищення ефективності діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. В ході дослідження встановлено, що виробничі запаси є невід'ємною складовою матеріально-технічної бази підприємства, яка забезпечує безперервність виробничого процесу. Вони виконують функції страхового резерву, регулюють ритмічність виробництва і впливають на фінансову стабільність підприємства. Аналіз існуючих підходів до оцінки запасів показав, що застосування різних методів (за первісною вартістю, собівартістю чи ціною придбання) дозволяє більш точно відображати їх вартість у бухгалтерському обліку та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

2. Дослідження методики обліку на аграрних підприємствах показало, що сучасний бухгалтерський облік виробничих запасів включає систематичне документування, ведення реєстрів і проведення інвентаризацій. Особливу увагу приділено необхідності впровадження автоматизованих систем обліку, які підвищують точність і оперативність інформації та зменшують ризики людських помилок.

3. Аналіз нормативно-правової бази засвідчив, що чинні закони та галузеві методичні рекомендації створюють достатні умови для ведення обліку та контролю виробничих запасів. Разом з тим, виявлено потребу у деталізації процедур контролю за рухом запасів та їх документальним оформленням, що забезпечує достовірність фінансової звітності і знижує ризики податкових та фінансових санкцій.

4. Дослідження ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»» показало, що підприємство функціонує в умовах середньої рентабельності та має добре розвинуту матеріально-технічну базу. Водночас, організація роботи бухгалтерської служби потребує вдосконалення, зокрема у взаємодії між відділами, що забезпечують облік і контроль за виробничими запасами.

5. Аналіз облікової політики підприємства свідчить, що основні положення відповідають законодавчим вимогам. Однак частина процедур обліку та контролю запасів є застарілими та не забезпечує повної оперативності управлінських рішень. Необхідне впровадження нових методик контролю та документування.

6. Дослідження діючої методики обліку і контролю показало її загальну відповідність вимогам бухгалтерського обліку, проте виявлено проблеми з точністю та своєчасністю відображення руху запасів. Це створює ризики виникнення надлишкових запасів або нестач матеріалів.

7. Застосування різних методів оцінки запасів (за собівартістю, середньою вартістю, FIFO) показало, що вибір оптимального методу впливає на достовірність облікової інформації та фінансові результати підприємства. Найбільш ефективним є комплексний підхід із застосуванням методів, адаптованих під специфіку підприємства.

8. Аналітична оцінка показала, що на підприємстві існують надлишкові запаси окремих матеріалів та нерівномірний рух ресурсів. Запропонована методика контролю дозволяє своєчасно виявляти втрати та планувати закупівлі, що підвищує ефективність використання ресурсів і зменшує фінансові витрати.

9. Розроблені рекомендації включають впровадження автоматизованої системи обліку запасів, оптимізацію форм первинних документів та реєстрів, встановлення чітких процедур інвентаризації. Це дозволяє підвищити достовірність обліку та аналітичну цінність інформації, зміцнити контроль над рухом матеріальних ресурсів і покращити управління підприємством.

10. Запропоновані шляхи вдосконалення документування передбачають стандартизацію форм, впровадження електронного документообігу та регулярну перевірку відповідності даних обліковим реєстрами. Це сприяє підвищенню оперативності та якості бухгалтерського процесу, а також підвищує роль обліку як інструменту управління підприємством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аль-Фасфус Ф. С. М. Управління товарно-виробничими запасами в умовах невизначеності. Економіка АПК. 2020. № 5. С. 77–85.
2. Бенько І. Д., Китйчук Т. Г., Лучко М. Р. Інвентаризація товарно-матеріальних цінностей: організація та відображення в обліку. Молодий вчений. 2019. № 7 (71). С. 581–585.
3. Бойко І. С. Стратегічне управління запасами в ланцюгах поставок. Логістика: теорія та практика. 2023. № 4. С. 12–20.
4. Бутинець Ф. Ф., Селіванова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку. Житомир : ПП «Рута», 2018. 560 с.
5. Вороня Н., Нестеренко М. Проблеми оцінки та відображення запасів у фінансовій звітності. Світ фінансів. 2021. № 4 (65). С. 118–129.
6. Григорова В. І., Ковальчук С. Ю. Документування господарських операцій із запасами: проблеми та шляхи вдосконалення. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії та практики. 2020. С. 89–93.
7. Губачова О. М., Мельничук Н. О., Козачок О. В. Сучасні підходи до класифікації та оцінки запасів у бухгалтерському обліку. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 15. С. 55–60.
8. Данильян О. Г. Податковий облік витрат на придбання виробничих запасів. Податкова політика і практика. 2021. № 5 (125). С. 33–39.
9. Данкевич Є. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління запасами на промислових підприємствах. Механізм регулювання економіки. 2023. № 1. С. 102–110.
10. Задорожний З. В. Реформування бухгалтерського обліку в Україні: проблеми та перспективи. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2020. Вип. 1 (208). С. 45–51.

11. Захарченко В. С. Аудит обліку виробничих запасів. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2019. Вип. 1 (53). С. 154–158.
12. Ільїна О. В. Інформаційне забезпечення управління запасами. Інтелект XXI. 201. № 4. С. 110–115.
13. Інструкція про порядок проведення інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів, документів і розрахунків : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).
14. Калініченко Д. О. Оптимізація управління запасами в умовах цифрової економіки. Цифрова економіка та економічна безпека. 2023. № 6. С. 88–94.
15. Коваль Н. І. Облік і аудит запасів: теорія та практика. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 208 с.
16. Козаченко Г. В., Погорелов Ю. С. Стратегічний облік запасів як інструмент підвищення ефективності діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2021. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua> (дата звернення: 15.04.2025).
17. Корнієнко А. М. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства. Харків : Вид-во ХНЕУ, 2022. 280 с.
18. Кравченко О. О. Облікова політика підприємства: формування та практика застосування. Облік і фінанси. 2022. № 2 (84). С. 45–50.
19. Лазар О. І. Внутрішній аудит обліку виробничих запасів: організація та методика проведення. Аудит і фінансовий аналіз. 2022. № 1. С. 25–31.
20. Лисенко Ю. В. Контроль як складова частина управління запасами. Вісник соціально-економічних досліджень. 2021. Вип. 4 (79). С. 178–186.

21. Мельник С. І., Мурашко О. В. Гармонізація обліку запасів за міжнародними та національними стандартами. Бізнес-навігатор. 2022. Вип. 67. Т. 2. С. 154–159.
22. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28.03.2013 № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).
23. Методичні рекомендації щодо планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств : затверджено наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 18.05.2015 № 224. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).
24. Михальська О. Д. Оцінка ефективності системи внутрішнього контролю обігових активів. Фінанси України. 2019. № 5. С. 104–115.
25. Міжнародний стандарт фінансової звітності (IAS) 2 «Запаси». URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).
26. Мороз О. В. Удосконалення первинного обліку руху матеріальних цінностей. Бухгалтерський облік і аудит. 2020. № 3 (294). С. 12–18.
27. Павлюк В. Є. Автоматизація обліку виробничих запасів: сучасні рішення та перспективи. Інформаційні технології в бізнесі. 2023. № 1 (40). С. 45–52.
28. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2011 № 1568. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).
29. Пномарьов О. С. Фінансова звітність підприємства: теорія та практика складання. Дніпро : Січ, 2022. 488 с.
30. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).
31. Подолянчук О. А. Сутність та класифікація виробничих

запасів підприємства. Економіка та суспільство. 2021. № 32. С. 90–94.

32. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).

33. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.12.2015 № 1488. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).

34. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати» : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29.11.2015 № 912. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).

35. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 20.10.2015 № 1188. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).

36. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).

37. Про затвердження Інструкції з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 26.06.2019 № 350. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).

38. Про затвердження Критеріїв оцінки вигідності операцій з пов'язаними особами : наказ Міністерства фінансів України від 25.01.2022 № 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).

39. Про затвердження Методичних рекомендацій з аудиту виробничих запасів : лист Аудиторської палати України від 15.03.2018 № 112/04-08. URL: <https://apu.com.ua> (дата звернення: 15.04.2025).

40. Про затвердження Методичних рекомендацій з обліку окремих активів і зобов'язань : наказ Міністерства фінансів України від

- 11.04.2023 № 165. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).
41. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 121 «Фінансова звітність малого підприємництва» : наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2023 № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).
42. Про затвердження Правил ведення бухгалтерського обліку запаси : наказ Міністерства фінансів України від 20.01.2021 № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).
43. Про затвердження Стратегії розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та супутніх сфер на 2021-2025 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.03.2021 № 219-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).
44. Про затвердження Типових форм первинних документів та реєстрів бухгалтерського обліку : наказ Міністерства фінансів України від 24.05.2015 № 352. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).
45. Про схвалення Концепції вдосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 № 1687-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2025).
46. Савчук Л. І. Аналіз матеріаломісткості продукції та шляхи її зниження. Економіка та держава. 2020. № 3. С. 61–65.
47. Саламашенко І.В. Внутрішній аудит запасів як інструмент управління витратами на підприємстві / І.П. Приходько, Д.С. Долгіх, І. В. Саламашенко // Агросвіт. №20. 2025. С. 103-108.
48. Саламашенко І.В. Аудит виробничих запасів: особливості, ключові аспекти та послідовність контрольних перевірок / Д. С. Долгіх, І. В. Саламашенко // Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: збірник тез III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 22-23 жовтня 2025 р. Дніпро: ДДАЕУ, 2025. С. 46-47.

49. Сікорська О. П. Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів. Економічний простір. 2022. № 175. С. 67–72.
50. Тичук З. Д. Економічний аналіз господарської діяльності аграрних підприємств. Київ : Аграрна наука, 2022. 400 с.
51. Ткач В. М. Економічний аналіз : підручник. Київ : ЦУЛ, 2023. 576 с.
52. Федак Л. М. Бухгалтерський облік запасів у контексті управління оборотними активами. Облік і фінанси. 2022. № 3 (85). С. 160–168.
53. Фурса С. Я. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник. Київ : Ліра-К, 2024. 752 с.
54. Хмелевський С. М. Бухгалтерський облік у сільському господарстві: особливості формування собівартості. Харків : Діса плюс, 2023. 320 с.
55. Цимбалюк С. А. Економічна діагностика фінансового стану підприємства. Київ : КНТЕУ, 2021. 360 с.
56. Швець В. М. Економіка підприємства : підручник. Київ : Кондор, 2024. 608 с.
57. Шендригоренко М. Т. Внутрішній контроль та аудит на підприємстві. Київ : КНЕУ, 2021. 315 с.
58. Юрків Н. Л. Контроль якості облікової інформації про запаси. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2023. № 1. С. 134–142.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Оцінка майна ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»» за 2020-2024 рр., тис. Грн.

№ з/п	Види активів (майна)	2020 р.	2021р.	2022р.	2023 р.	2024 р.	Відношення у % 2024 р. до 2020 р.
	Майно – усього	2136,4	5276,0	5984,0	8142,0	9063,0	424,25
1	Необоротні активи	249,3	1699,0	1663,0	2091,0	3765,0	1510,23
1.1	Основні засоби	249,3	1698,0	1412,0	1707,0	3136,0	125792
1.2	Довгострокові біологічні активи	0	0	253,0	386,0	358,0	0
2	Оборотні активи	1886,3	3579,0	4322,0	6052,0	5299,0	280,90
2.1	Оборотні виробничі фонди	1328,9	1628,0	1527,0	3088,0	2358,0	177,44
2.1.1	Виробничі запаси	529,9	639,0	242,0	662,0	459,0	86,62
2.2	Фонди обігу	557,5	1952,0	2796,0	2956,0	2941,0	527,35
2.2.1	Готова продукція і товари	455,1	1684,0	2338,0	1989,0	2017,0	443,09
2.2.2	Поточна дебіторська заборгованість	34,3	263,0	452,0	887,0	917,0	2673,47
2.2.3	Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	6,6	6,0	8,0	82,0	9,0	136,36
2.2.4	Інші оборотні активи	61,8	2,0	0	0	0	0
3	Витрати майбутніх періодів	0	0	0	0	0	0

ДОДАТОК В

Оцінка руху та функціонального стану основних засобів ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»»

№	Показник	2020	2021	2022	2023	2024	Відношення 2024 до 2020 (%)
1	Балансова вартість основних засобів на початок року	968,7	1093,0	2856,0	3055,0	3704,0	382,39
2	Придбання основних засобів за рік	125,3	1764,0	200,0	889,0	737,0	588,19
3	Вибуття основних засобів за рік	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	100,00
4	Балансова вартість основних засобів на кінець року	1093,0	2856,0	3055,0	3704,0	6118,0	559,83
5	Амортизаційні відрахування за рік	48,3	316,2	486,0	355,0	986,0	2041,41
6	Накопичений знос на початок року	796,5	843,8	1159,0	1644,0	1998,0	250,85
	Накопичений знос на кінець року	843,8	1159,0	1644,0	1998,0	2983,0	353,52
7	Чистий приріст (зменшення) вартості основних засобів, тис. грн	125,30	1764,00	200,00	650,00	2415,00	1927,37
8	Річний темп зміни вартості основних засобів, %	113,84	262,45	107,97	122,25	166,19	145,99
9	Відносний приріст (зменшення) вартості основних засобів, %	13,84	162,45	7,97	22,25	66,19	478,25
10	Частка оновлення основних засобів, %	12,38	62,75	7,52	24,98	13,03	105,25
11	Частка вибуття основних засобів, %	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	100,00
12	Очікуваний період повного оновлення, років	9,79	2,62	16,35	5,17	9,31	95,10
13	Частка заміни основних засобів, %	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	100,00
14	Частка розширеного відтворення основних засобів, %	101,00	101,00	101,00	74,09	328,99	325,73
15	Середній період обороту основних засобів, років	22,77	7,26	7,09	10,54	5,98	26,26
16	Рівень зношеності на початок року, %	83,21	78,18	41,56	54,80	54,93	66,01
	Рівень зношеності на кінець року, %	88,09	107,04	58,55	66,39	81,53	92,55
17	Рівень придатності на початок року, %	18,79	23,82	60,44	47,20	47,07	250,51
	Рівень придатності на кінець року, %	13,91	-5,04	43,45	35,61	20,47	147,16

ДОДАТОК Д

Фінансові результати діяльності ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»», 2020-2024 рр. тис. грн.

№ з/п	Показники	2020 р.	2021р.	2022р.	2023 р.	2024р.	Відношення у % 2024 р. до 2020 р.
1	Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3289,51	4662,00	8304,00	9761,00	12710,00	386,37
2	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2896,31	4014,00	6920,00	8134,00	10592,00	365,69
3	У % до доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	88,06	86,20	83,34	84,33	83,34	94,64
4	Операційні витрати, у тому числі:						
	а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);	1965,01	3119,00	5769,00	5234,00	8570,00	436,09
	б) адміністративні витрати;	174,31	313,00	1155,00	691,00	761,00	436,58
	в) витрати на збут;	29,31	144,00	118,00	56,00	198,00	672,88
	г) інші операційні витрати.	133,01	0	31,00	73,00	3,00	1,51
5	Валовий прибуток (збиток)	931,31	896,00	1152,00	2901,00	2023,00	163,24
6	У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	32,16	22,40	16,65	36,66	19,10	59,39
7	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	594,71	441,00	-151,00	2084,00	1064,00	178,94
8	Фінансові та інвестиційні доходи	0	0	0	0	0	0
9	Фінансові та інвестиційні витрати	183,90	418,00	285,00	205,00	457,00	248,51
10	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	410,80	24,00	-435,00	1880,00	608,00	148,00
11	Податок на прибуток від звичайної діяльності	0	0	0	0	0	0
12	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності	410,80	24,00	-435,00	1880,00	608,00	148,00
13	У % до прибутку від звичайної діяльності до оподаткування	100	100	100	100	100	100
14	Надзвичайні доходи	0	0,00	0	0	0	0
15	Надзвичайні витрати і податки з надзвичайного прибутку	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
16	Чистий прибуток (збиток)	410,90	23,00	-434,00	1879,00	607,00	147,72
17	У % до прибутку (збитку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	12,49	0,49	-5,23	19,25	4,78	-7,72
18	У % до валового прибутку (збитку)	44,12	2,57	-37,71	64,79	30,02	-14,10

ДОДАТОК Е

Оцінка фінансової стійкості ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»», 2020-2024 рр.

Показники	Нормативне значення	2020 р.	2021р.	2022р.	2023 р.	2024 р.	Відношення у % 2024 р. до 2020 р.
1. Показники структури капіталу							
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,35	0,05	0,05	0,35	0,33	94,29
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	<0,5	0,67	0,97	0,97	0,67	0,69	102,99
Коефіцієнт фінансування	>1	0,52	0,05	0,05	0,54	0,47	90,38
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	1,96	26,92	22,85	1,91	2,17	110,71
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Зменшення	0,58	0,87	0,81	0,25	0,35	60,34
Коефіцієнт структури залученого капіталу	Збільшення	0,70	0,24	0,18	0,18	0,25	35,71
2. Показники стану оборотних активів							
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Збільшення	1443,30	-345,00	-412,00	1614,00	611,00	42,34
Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів	>0,1	0,78	-0,20	-0,20	0,28	0,13	16,67
Коефіцієнт забезпеченості запасів	>0,5	0,81	-0,20	-0,21	0,33	0,15	18,52
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Збільшення	0	-0,02	-0,03	0,06	0,02	-
3. Показники стану основного капіталу							
Коефіцієнт реальної вартості майна	Збільшення	0,74	1,57	0,57	0,81	0,68	91,89
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	Збільшення	0,13	0,33	0,25	0,22	0,36	276,92
Коефіцієнт накопичення амортизації	Збільшення	0,78	0,42	0,55	0,55	0,50	64,10
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	Збільшення	7,55	2,12	2,61	2,91	1,42	18,81

ДОДАТОК Ж

Оцінка ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів
ТОВ ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»», 2020-2024 рр., тис. грн.

№ з/п	Показники	Нормативне значення	2020 р.	2021р.	2022р.	2023 р.	2024 р.	Відношення у % 2024 р. до 2020 р.
1	Оцінка ліквідності							
1.1	Високоліквідні активи (А1)	$\geq$ П1	6,60	6,00	8,00	83,00	8,00	124,09
1.2	Середньоліквідні активи (А2)	$\geq$ П2	95,80	264,00	452,00	887,00	917,00	955,17
1.3	Низьколіквідні активи (А3)	$\geq$ П3	1783,90	3311,00	3864,00	5078,00	4374,00	245,16
1.4	Найбільш строкові зобов'язання (П1)	$\leq$ А1	0	0	0	0	0	0
1.5	Короткострокові зобов'язання (П2)	$\leq$ А2	343,70	3809,00	4630,00	3818,10	4577,00	1335,29
1.6	Довгострокові зобов'язання (П3)	$\leq$ А3	968,40	1165,00	1001,00	900,10	1503,00	155,27
2	Оцінка платоспроможності							
2.1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq$ 0,2	0,03	0	0	0,03	0	10,78
2.2	Проміжний коефіцієнт покриття	$\geq$ 0,7	0,11	0,08	0,20	0,23	0,30	198,67
2.3	Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	$\geq$ 2	4,72	0,92	0,93	1,40	1,17	24,59
2.4	Коефіцієнт загальної платоспроможності	Збільшення	1,57	1,05	1,06	1,56	1,50	95,49
3	Оцінка оборотності оборотних активів							
3.1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	-	2741,40	3885,00	692000	8134,00	10592,00	386,36
3.2	Середньорічна вартість оборотних активів	-	1939,36	2732,20	3949,60	5187,00	5675,50	292,70
3.3	Коефіцієнт обертання оборотних активів	Збільшення	1,42	1,43	1,76	1,58	1,88	132,05
3.4	Коефіцієнт завантаження оборотних активів	Зменшення	0,72	0,80	0,58	0,65	0,55	75,74
3.5	Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	Зменшення	256	254	206	240	194	77

ДОДАТОК 3

Оцінка ділової активності ТОВ ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»», 2020-2024 рр.

№ з/п	Показники	2020 р.	2021р.	2022р.	2023 р.	2024 р.	Відношення у % 2024 р. до 2020р.
1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2741,31	3884,01	6919,01	8133,01	10591,01	386,30,6
2	Операційні витрати	5103,61	5826,01	7704,01	6296,01	13630,01	267,08
3	Середньорічна вартість капіталу	2150,06	3705,21	5629,01	7062,01	8601,51	400,07
4	Середньорічна вартість необоротних активів	210,71	973,11	1679,51	1876,01	2927,01	1389,19
5	Середньорічна вартість оборотних активів	1939,36	2732,11	3949,51	5186,01	5674,51	292,61
6	Середньорічна вартість оборотних виробничих фондів	739,66	1477,91	1576,51	2307,51	2723,01	368,16
7	Середньорічна вартість готової продукції і товарів	227,51	1069,01	2010,01	2162,51	2002,01	880,01
8	Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості	913,86	148,11	356,51	668,51	901,01	98,60
9	Середньорічна вартість власного капіталу	1227,76	457,01	220,01	1527,01	2837,51	231,12
10	Середньорічна величина кредиторської заборгованості	219,66	85,96	95,51	306,51	269,01	122,48
11	Загальний коефіцієнт оборотності капіталу	1,28	1,06	1,24	1,16	1,21	96,58
12	Фондовіддача необоротних активів, грн	13,02	3,98	4,13	4,35	3,61	27,82
13	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,42	1,43	1,76	1,58	1,81	132,05
14	Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	256	254	206	231	191	77
15	Коефіцієнт оборотності оборотних виробничих фондів	3,72	2,64	4,40	3,53	3,88	104,95
16	Тривалість одного обороту оборотних виробничих фондів, днів	98	138	83	103	94	96
17	Коефіцієнт оборотності готової продукції і товарів	12,05	3,64	3,45	3,77	5,28	43,91
18	Тривалість одного обороту готової продукції і товарів, днів	31	98	106	97	69	229
19	Коефіцієнт оборотності поточної дебіторської заборгованості	3,01	26,24	19,42	12,18	11,76	391,87
20	Тривалість одного обороту поточної дебіторської заборгованості, днів	121	15	18	31	32	27
21	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,24	8,51	31,46	5,34	3,74	167,18
22	Тривалість одного обороту власного капіталу, днів	162	43	12	69	97	61
23	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	23,25	67,79	80,68	20,55	50,68	218,08
24	Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, днів	16	6	5	19	8	47

ДОДАТОК К

Комплексна (рейтингова) оцінка фінансового стану ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Лідер Агро»»

№ з/п	Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.		2024 р.		Питома вага (Vi, %) в інтегрованому показнику
		Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	
1	Показники ліквідності											
1.1	Коефіцієнт поточної ліквідності (загальний коефіцієнт покриття)	4,72	11	0,2	11	0,93	8	1,40	8	1,17	8	9
1.2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,27	11	0,08	5	0,11	2	0,23	3	0,21	7	9
2	Показники ділової активності											
2.1	Період оборотності дебіторської заборгованості, днів (тривалість одного обороту дебіторської заборгованості)	120,02	4	13,74	7	18,56	11	29,40	11	30,64	11	9
2.2	Період оборотності запасів, днів	68,23	11	157,39	11	167,60	6	255,50	5	124,81	7	9
2.3	Період оборотності активів, днів	282,36	11	343,44	11	292,89	10	312,60	11	292,38	11	9
3	Показники фінансової незалежності											
3.1	Коефіцієнт фінансової незалежності, % (коефіцієнт концентрації залученого капіталу)	66,07	11	96,43	8	95,81	2	65,58	2	68,32	7	9
3.2	Частка оборотних активів, сформованих за рахунок власних коштів, % (коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів)	76,52	11	-9,62	11	-9,52	1	26,67	1	11,52	1	9
4	Показники рентабельності											
4.1	Рентабельність продажу, %	12,50	7	0,50	11	-5,24	6	19,26	3	4,79	9	10
4.2	Рентабельність активів, % (загальна рентабельність (збитковість) капіталу)	4,7*	5	0,17	10	-1,94	6	6,66	5	1,77	9	10
4.3	Рентабельність капіталу, % (загальна рентабельність (збитковість) власного капіталу)	8,38	6	1,27	10	-49,33	6	30,77	1	5,36	11	10
5	Інші показники											
5.1	Знос основних засобів, % (коефіцієнт зносу основних засобів)	77,19	4	40,57	5	53,81	9	53,94	8	48,76	8	8
5.2	Частка простроченої дебіторської заборгованості, %	0	11	0	11	0	11	0	11		11	6
5.3	Частка простроченої кредиторської заборгованості, %	0	11	0	11	0	11	0	11	386,51	11	6
	Інтегрований показник фінансового стану	7,70	8,37	5,56	4,76	7,44	-	-	-	-	-	-
	Рейтинг фінансового стану	A	A	B	B	A	-	-	-	-	-	-

ДОДАТОК М

Таблиця 4. Робочий документ контролера ВЗ-1 – перевірка відповідності облікової політики відображення виробничих запасів

Показник	НП(С)БО9	Наказ пр о облікову політики	Фактично застосовую ть на підприємстві	Відхилення

Таблиця 5. Робочий документ контролера ВЗ-2 – перевірка наявності первинних документи по обліку виробничих запасів

Накладні	Рахунк и- фактур и	Картки складсько го обліку	Прибуткові ордери	Накладні- вимоги н а відпуск	Лімітно- забірні карти

Таблиця 6. Робочий документ контролера ВЗ-3 – перевірка аналітичних реєстрів обліку виробничих запасів

Вид запасі в	Первинні документ и	Субрахуно к	Відомості аналітичног о облік запасів	Звіти матеріально- відповідальни х осіб	Відхиленн я

Таблиця 7. Робочий документ контролера ВЗ-4 – перевірка реєстрів синтетичного обліку виробничих запасів

Рахунок	Аналітичні реєстри	Відомості руху запасів	Журнали №3,5	Головна книга	Відхилення

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ М

Таблиця 8. Робочий документ контролера ВЗ-5 – перевірка
фінансової звітності підприємства з обліку виробничих запасів

Рахунок	Головна книга	Оборотна відомість	Баланс (Звіт про фінансовий стан)	Примітки до річної фінансової звітності	Відхилення

ДОДАТОК П

Акт приймання-передачі виробничих запасів

(місце складання)

Номер документа	Дата складання

Дані цехів

Найменування цеху, що передає виробничі запаси	Найменування цеху, що приймає виробничі запаси	Найменування виробничих запасів	Причина передачі	Одиниця виміру	Кількість	Примітки
1	2	3	4	5	6	7

На підставі _____
 (назва, дата та номер документа, на підставі якого здійснюється передача (приймання))
 проведено огляд матеріальних цінностей у кількості _____ одиниць
 (кількість прописом)

Розрахунок бухгалтерії

на суму _____ грн _____ коп.
 (сума прописом)

У момент передачі (прийняття) виробничі запаси знаходяться

(місцезнаходження)

та у матеріально відповідальній особи _____
 (посада, ім'я та прізвище)

Інші відомості _____
 Додаток: Перелік документів, що додаються _____

Здав _____
 (посада) (підпис) (ім'я та прізвище)

Прийняв: _____
 (посада) (підпис) (ім'я та прізвище)

Відмітка бухгалтерії про відображення у регістрах обліку

Найменування облікового регістру	За дебетом рахунку (субрахунку)	За кредитом рахунку (субрахунку)	Сума

Особа, яка відобразила господарську операцію в бухгалтерському обліку
 _____
 (посада) (підпис) (ім'я та прізвище)
 _____ 20__ року

Головний бухгалтер _____
 (підпис) (ім'я та прізвище)